

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ένας λαός θρώνεται άμα
είη πώς δὲ φοβάται τὴν
ἀλήθεια. — ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλῶσσα ἔχει τοὺς φη
οικοὺς τῆς κανόνες.
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΣΤ'.

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 24 ΤΟΥ ΤΡΥΓΗΤΗ 1908

ΓΡΗΦΗ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝ ΑΡΙΘΜ. 2

ΑΡΙΘΜΟΣ 306

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΙΑΓΚΟΣ ΧΑΤΖΗΣ. Οί κοινότητες.— Η ιδιοκυβέρνησις.
ΚΟΥΤΟΥΒΑΤΟΣ. Φιλολογικά σημειώματα.— Για κά-
πια Ρωμαϊκά δράματα.
ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΙΣΣΑ. Παραμύθι Φιλανθέου.
ΑΔΚΑΙΟΣ. Άσμα άσμάτων.
Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ. Θεατρικά.—Τα πρωτό-
τυπα.
ΕΛΙΣΑΙΟΣ ΓΙΑΝΝΙΔΗΣ. Άπορίες.
THOMAS. Δυό λόγια.
Ο ΝΟΥΜΑΣ. Μιά για πάντα.
ΠΑΡΑΪΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΜΙΑ ΓΙΑ ΠΑΝΤΑ

Οί φημερίδες όλες, οί Αθηναϊκές δά, γράφανε και ξαναγράφανε τώρα τελευταία πώς δ «Νουμάς» έπαψε, πέθανε, ψόφησε, πώς τόν έπαψε κάπιο κομμάτι τῆς Δημοτικῆς, πού πότε τὸ σήγανε στήν Τουρκία, πότε τοῦ δίνανε δρόμο για τῆ Γαλλία, πότε τὸ στέλνανε στήν Άγγλία, και τὸ γυρίζανε τὸ ερημο αὐτὸ τὸ Κομμάτι, σάν κανέναν Ατοίγγανο, ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κει—και κλαίγανε για τὸ θάνατο τοῦ «Νουμά» και γελοῦσανε και κοροδεύανε κι ἀραδιάζανε χίλιες δυό ἐξυπνάδες κι ἀνοησίες. Μερικῆς, γράφανε, πώς τὸ μάθανε τὸ καλὸ χαμπέρι ἀπὸ τὴν Πόλη και οί «Καιροί» (8 τοῦ Τρυγητῆ) λάβανε γράμμα, λέει, ἀπὸ τὸ Γύθειο (μὴ χειρότερα!) πώς ψόφησε δ «Νουμάς» ὕστερ' ἀπὸ μιὰ ἀνηλεῆ ψυχαρολουσίαν!!!! Τὸ ἴδιο ἔγινε κι ὅταν, τὸν περασμένο Μάη, ταξίδεψε για λίγες μέρες δ διευθυντῆς τοῦ «Νουμά» ἴσαμε τὴν Πόλη. Πήγε, γράφανε, κει για νὰ παρακαλέσει νὰ μὴ τὸν πάφουνε» σὰ νῆτανε δ διευθυντῆς τοῦ «Νουμά» κανένας τελωνοφύλακας και τὸ κομμάτι αὐτὸ τὸ ἀόρατο κανένας Βεζύρης. Και γράφανε μάλιστα πώς παύτηκε δ Ταγκόπουλος ἀπὸ διευθυντῆς τοῦ «Νουμά» και πώς διορίστηκε στήν «κενωθεῖσαν» θέση δ Ρήγας Γκόλφης.

Οί φημερίδες δὲ φταῖνε καθόλου γράφουν δ,τι τοὺς λένε. Και ὑπάρχουνε δυστυχῶς μερικοὶ πού λένε, πού δὲν ἔχουν ἄλλη δουλιὰ παρὰ νὰ λένε, πού δλοένα λένε, πού βρίσκουνε γούστο, πού χορταίνουν, πού παχάινουνε λέγοντας. Γι' αὐτοὺς λοιπόν, κι ὄχι για τίς φημερίδες, ἀναγκαστήκαμε νὰ κάνουμε μιὰ για πάντα τὴν ἀκόλουθη δήλωσι: Πώς δ «Νουμάς» θὰ βγαίνει ἀπὸ δῶ κι ὀμπρός ταχυικά, καθὼς πάντα, και θὰ διεντύνεται και τώρα, καθὼς και πάντα, ἀπὸ τὸν Ταγκόπουλο.

Τίποτα ἄλλο δὲν ἔχουμε νὰ προστέσουμε. Κι ἂν ξαναγράφουνε για τὸ ἴδιο ζήτημα, τοὺς

δίνουμε τὸ λόγο μας πώς δὲ θὰ ξαναπαντήσου-
με. Κεῖνοι δὰ οὐρλιάζουν και μεῖς δὰ δου-
λεύουμε. Και ἡ δουλιὰ μας θάναυ ἡ καλύτερη
και ἡ τιμωτέρη ἀπάντησι σὰ οὐρλιάσματά
τους.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΟΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Η ΙΔΙΟΚΥΒΕΡΝΙΑ

Τότες μόνε είναι λίφτερο ἓνα κράτος ὅταν δ λαὸς
μπορεῖ νὰ ἐκλέγη δ ἴδιος τοὺς κυβερνήτες του, νὰ ἐ-
πιτηρῆ και νὰ κρίνη τὸ φέριμό τους μ' ἄλλα λόγια
σάν κυβερνιέται δ ἴδιος. Και ιδιοκυβερνιέται ἀληθι-
νὰ δ λαὸς ὅταν ξέρη ποιους ἐκλέγει και γιατι τοὺς
ἐκλέγει, ὅταν ξέρη τί ζητεῖ ἀπ' αὐτοὺς και μπορεῖ
νὰ καταλάβη ἂν φέρνουνται σύφωνα μὲ τίς ιδέες
του. Μὰ δὲ φτανε μόνε τοῦτο για νὰ μπορεῖ λί-
φτερα νὰ προκόψη πρέπει νὰ μπορῆ νὰ βολέψη τὰ ἰ-
διαίτερα του στὸν τόπο του ὅπως τὸ κρίνη καλύτερο
μὰ και νὰ είναι ἄξιες νὰ βρισκῆ ποιὸ είναι τὸ σω-
στό. Και τοῦτο μόνε μὲ τὴν ἀνεξαρτησία τῆς κοι-
νότητας μπορεῖ νὰ γίνη.

Μιὰ κ' ιδιοκυβερνιέται στήν κοινότητά του δ
λαὸς ἔχει σφέρο νὰ δικλέγη τοὺς πιὸ ἄξιους πού νὰ
φροντίζουνε για τὸ καλὸ τοῦ τόπου του μπορώντας
συνάμα νὰ κρίνη τὴν ἀξιοσύνη τους. Ἐχει πάντα
στὸ νοῦ του τὸ σφέρο τῆς κοινότητας και δὲ γε-
λιέται ἀπὸ τὰ παχιά λόγια οὔτε παρασέρνεται ἀπὸ
τὰ ρουσφέτια πού τοῦ ρίχνουνε, σάν κόκκαλο νὰ
γλύψη, ἐκεῖνοι πού κάμανε δουλειὰ τους τὴν πολι-
τικῆ. Ὅσο πιὸ ἀνεξάρτητη είναι ἡ κοινότητα τόσο
και πιὸ πολὺ συνεδίνονται οί κάτοικοι ἀνάμεσὸ τους
και φροντίζουνε για τὸ καλὸ και για τὴν προκοπή
του. Τὸ σύστημα τῆς κοινοικῆς ιδιοκυβέρνησις ἀσφα-
λιζει τὴν ἀληθινὴ λεφτεριά στὸ λαὸ και κάνει τὰ
ἄτομα νὰ φροντίζουνε, συνειδητὰ κι ἀξιοπρεπα, για
τὴν πατρίδα.

Για ὅλους τοὺς λαοὺς είναι καλὴ ἡ κοινοικῆ
ιδιοκυβέρνησι για τοὺς Ρωμιοὺς ὅμως είναι ἀπαραί-
τητη. Ἀπὴ βίαστανε τὸ Ρωμιὸ και τὸν ἔκαμε νὰ
μεινῆ πάντα δ ἴδιος μέσα στοὺς αἰῶνες και μέσα
στὸ τόσο ἀνακάτωμα πού γίνηκε. Μόνε μὲ τὴν ἀνε-
ξάρτητη κοινότητα μπορεῖ νὰ καλοκυβερνηθῆ δ Ρω-
μιὸς και νὰ προκόψη. Πάρε ἀπὸ τὸ Ρωμιὸ τὴν ιδιο-
κυβέρνησι και θὰ τότε διῆς νὰ μὴ φροντίζη για τί
ποτις δλα τότες τὰ προσμένει ἀπὸ τὸ κράτος κι οὔ-
τε τὸ δαχτυλάκι του κουνεῖ, ἀπατός του, για τὸ
καλὸ τοῦ τόπου. Δὲ βλέπει, δὲν μπορεῖ νὰ διῆ τὴν

ἀνάγκη τῆς θυσίας για γενικῆς και θεωρητικῆς ιδέες
ὅταν δὲν είναι συνεδεμένες μὲ μιὰ ὀφέλεια χεροπια-
στή για τὸν τόπο του πού νὰ τὴνε βλέπη ἀπὸ κοντά.

**

Ἡ ἀξιοσύνη τοῦ Ρωμιοῦ νὰ ιδιοκυβερνιέται τοῦ
είναι πατροπαράδοτη, είναι μέσα στὸ αἷμα του, κι
ἀπὴ τὸν ξεχωρίζει ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους λαοὺς και
μάλιστα ἀπὸ τοὺς γειτόνους του. Πάντα και παν-
τοῦ, ὅποτε μποροῦσε, ὅσες δυσκολίες κι ἂν ἔβρισκε
κατῶρθωνε νὰ βαστάζη, μὲ τὰ ἔθιματά του, και
τὴν ιδιοκυβέρνησι τοῦ χωριοῦ του.

Ὁ ἀρχαῖος κόσμος πίθανε κι ἀπὸ τίς πλούσιες
και τρανῆς αὐτόνομες πολιτεῖες ἄλλες, καταστρεφτή-
κανε, ρημαχτήκανε και κατκνητήσανε ἀσήμαντα και
φτωχικὰ χωριοδάκια, κι ἄλλες δλοτέλα χυθῆσανε.
Τὰ παλάτια, οί μαρμαρωτοὶ ναοὶ και τ' ἀριστουρ-
γήματα τῆς τέχνης γκρεμίσανε, μὲ τὸν κειρὸ, και
θρουβαλιαστήκανε. Τὸ χῶμα σέπασε τοὺς δοξασμέ-
νους τόπους και τὸ χορτάρι φύτρωσε ἐκεῖ πού λα-
τρεῖνανε τοὺς ἀθάνατους πού πεθάνανε. Οί κάτοικοι
σκορπιστήκανε και λογῆς βάρβαροι διαγομίσανε τὴ
χώρα. Ὅλα ἀλλάζανε, καινούριες πολιτεῖες χτι-
στήκανε κι ἄλλους θεοὺς οί κάτοικοι λατρέψανε. Τὴ
λεφτεριά του τὴν ἔχασε και λογῆς ἀφεντάδες προ-
σκύνησε, ἓνα ὅμως πράμα δὲν ξίχασε δ λαὸς δ δό-
λιος και κατατρεμένος.

Δὲν ξίχασε τὸ μυστικὸ του, πού εἶχε βαθιὰ ρι-
ζωμένο στα σωθικά του μέσα, κι ἄμα κατῶρθωνε
νὰ μορφώτῆ ἓνα συνοικισμό, μικρὸ ἢ μεγάλο, ἀμέσως
τὸ κατάφερνε νὰ ὀργανωθῆ και νὰ κυβερνηθῆ μὲ τὸ
ἴδιο πάντα σύστημα. Ἀρχοὶ διαλεγμένοι μέσα ἀπὸ
τίς καλύτερες φαμελιές και πού ἐκλεγόντανε για ἓνα
διορισμένο καιρὸ. Ἀρχοὶ πού δουλειὰ τους εἴτανε νὰ
φροντίζουνε για τὴν προκοπή, τὴν καλητέρεψη και
τὴ σωτηρία τοῦ τόπου, νὰ διαφεντέβουνε και νὰ ὑ-
περασπίζονται τοὺς πατριώτες τους. Τέτοιες εἴτα-
νε οί αὐτοπόλιες, οί αὐτόνομοι πολιτεῖαι τῆς ἀρχαίας
Ἑλλάδας. Ἐτσι λίφτερες νὰ ιδιοκυβερνιούντανε τίς
ἀφήκανε οί Ρωμαῖοι, κ' ἔτσι βασταχτήκανε στή
Βυζαντινὴ ἐποχῆ ἡ Σαλονίκη, ἡ Μονεβασία, τὰ
Γιάννενα, οί Μονάδες τῶν χωριῶν κ' οί λογῆς Μη-
τροκομίες. Ἐτσι ιδιοκυβερνητῆ βρήκανε τὴ Ρωμιο-
σύνη κ' οί Φράγκοι και μόνε σὰ συμφωνήσανε πώς θὰ
σεβαστοῦνε τὰ ἔθιματά τῆς και τὰ συστήματά τῆς
μπερέσανε νὰ ὑποτάξουνε τὴ χώρα :

«Ἐπήκασι συμβίβασιν μετὰ τὸν Καμπανίτην.
» Ὅτι δλα τὰ ἀρχοντόπουλα ὅπου ἔχουσι προνοίες
νὰ ἔχουσιν δ κάθε εἰς πρὸς τὴν οὐσίαν ὅπου εἶχε
τὴν ἀνθρωπιάν και τὴν στρατιάν τόση νὰ τοῦ ἐνε-
μέσει και οί χωριάτες τῶν χωριῶν νὰ στέκουν ὀ-

«σάν τους ηῦρχν», λένε τὰ χρονικά τοῦ Μωρέως. Καί δὲν μπορούσαν οἱ Φράγκοι νὰ κάμουν ἀλλιῶς γιατί ὁ λαὸς μὲ κανένα τρόπο δὲ θὰ δεχότανε τὸν καινούριο ἀφέντη: «Ἐπειδὴ πρῶτον νὰ ἀπέθαναν καὶ νὰ πτοῦν ἐκκληρήσουν παρὰ νὰ τοὺς ἐβγάλασιν ἐκ τῆς εὐνήθειας ὅπου εἶχαν». Ἄφτὰ τὰ προνόμια τὰ σε βαστήκανε οἱ Βενετσιάνοι, ἂν καὶ κάθε πρόταση γυρέβανε γιὰ ν' ἀνακατωθῶνεν στὴν ἐσωτερικὴ κυβέρνια τοῦ κάθε τόπου καὶ μὲ κάθε τρόπο πασιζάνε νὰ πάρουνε ἀπὸ τοὺς ντόπιους τὴν κυβέρνια τῆς πατρίδας τους. Γι' ἀφτὸ ὅσο κι ἂ βαστάχτηκε ἡ ἰδιοκυβέρνια στὶς Βενετσιάνικες χώρες δὲν μπόρεσε ὅμως νὰ προκόψῃ ὅσο προκόψανε οἱ κοινότητες σὲ κείνα τὰ μέρη ποὺ κρατοῦσε ὁ Τούρκος.

Γιατί κι ὁ Τούρκος στὶς πιὸ πολλές πολιτείες ποὺ κυρίεψε δὲν πείραζε τὰ προνόμια κι ἄφισε στὸ λαὸ νὰ κυβερνιέται μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἤθελε. Ἔτσι κ' οἱ κάτοικοι βολεδόντανε ὅπως μπορούσαν μὲ τὸν κατακτητὴ κι ὁ Τούρκος ἔμενε στὸ *ραχάτι του*, φτάνει νὰ μαζέβε τὸ χαράτσι. Ὁ λαὸς κατάλαβε τοῦ Ἄγα τὴν ἀδυναμία· τάνε τάϊζε, τότε μπόυκανε ἀπὸ παράδες καὶ κείνος τὸν ἄφινε λήφτερο νὰ κυβερνιέται ὅπως ἤθελε στὸ ἴδιον του.

Λίγο λίγο καὶ πολιτείες ποὺ παρθήκανε χωρὶς συνθήκες, ἢ ποὺ ὕστερα ἰδρυθήκανε κατωρθώσανε, ἢ μὲ παράδες ἢ μὲ ἄλλα μέσα, νὰ πάρουνε προνόμια καὶ νὰ θεμελιώσουνε ἰδιοκυβέρνητες κοινότητες. Ἔτσι

1773 ὁ Γιάννης Οἰκονόμου, ἀπλὸς παππας, κατώρθωσε, μὲ τὶς φιλίες ποὺ εἶχε στὴν Πόλη, κ' ἐβγάλε ἕνα φερμάνι γιὰ τὸ Ἄιβαλί, τὶς Κυδωνίες, νὰ εἶναι ὀλοτελα ἀνεξάρτητο ἀπὸ τὸ Ντερίμπεν, καὶ μόνε νὰ εἶναι ὑπόχρη ἡ κοινότητα νὰ πληρώνῃ 48,000 γρ. χρονικῆς. Κι ὅχι μόνε δὲν μπόρῳσε Τούρκος νὰ κάτση στὸ Ἄιβαλί μὰ οὔτε νὰ περῳσῳνε οἱ στρατιωτικοὶ ἀπὸ κει εἶχανε τὸ δικαίωμα καὶ τὸν ἴδιο τὸν Καντὴ ἡ κοινότητα ἔπρεπε νὰ τὸν ἐκλέξῃ⁽¹⁾,

Μ' ἀφτὸ τὸν τρόπο παρουσιάστηκε ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ παράδοξα φαινόμενα ποὺ μπορεῖς νὰ παρατηρήσῃς μελετώντας τὴν ἱστορία. Κάτω ἀπὸ ζυγὸ, ποὺ τόσο βαρὺ καὶ σκληρὸ δὲν εἶδε κανένας λαὸς, ἀντιση μιά τέτοια θαυμαστὴ κοινοτικὴ ἰδιοκυβέρνια, ποὺ σὲ πολλὰ, ὅχι μόνε ἐμεῖς μὰ καὶ πολὺ πιὸ προδεμένα κράτη μποροῦνε νὰ πάρουνε μαθήματα πραχτικῆς καὶ φρόνιμης κυβέρνιας. Τάχῃ ὁ Gladston, σὰ διάβασε τὸ πολίτευμα ποὺ εἶχανε οἱ Χιώτες δὲ

1) Μικρὰ Ἀσία. Στ. Ἀντωνοπούλου σελ. 192.

σύστησε σὲ κεινοὺς ποὺ καταγίνονται στὶς κοινωνικο-λογικῆς καὶ πολιτικῆς ἐπιστῆμες νὰ τὸ σπουδάσουνε καὶ νὰ πάρουνε ἀπ' ἀφτὸ μαθήματα; (2)

Πολλοὶ ποὺ ἔτυχε νὰ μελετήσουνε τὶς κοινότητες καὶ τὸν τρόπο ποὺ κυβερνιόντανε στὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας, μὴ γνωρίζοντας πὼς ἡ ἰδιοκυβέρνια εἶναι ψυχρόμητο τῆς Ρωμισσύνης, ἀπορήσανε καὶ μὴ μπορώντας νὰ ζηγήσουνε τὸ πρῶμα πιστέψανε πὼς τὶς γέννησε ἡ Τούρκικη ἀπολυταρχικὴ διοίκηση. Ἦν προσέχανε ὅμως θὰ βλέπανε πὼς ἀφτὴ ἡ προκοπὴ στὴν ἰδιοκυβέρνια δὲν εἶτανε μοναδικὸ φαινόμενο στοὺς Ρωμιούς τῆς Τουρκίας, μὰ, πὼς οἱ κοινότητες προδέβανε καὶ στὶς χώρες ποὺ κρατοῦσανε οἱ Βενετσιάνοι, θὰ βλέπανε πὼς οἱ Ἑλληνικῆς κοινότητες τοῦ ἐξωτερικοῦ, στὸ Τριέστι, στὴ Βενετία, στὴν Ὀντέσσα κι ἄλλου ἰδιοκυβερνόντανε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, καὶ πὼς ὅλες προκόφτανε, θὰ βλέπανε κι ὁ λαὸς πὼς μόνε οἱ Ρωμιὸι καταφέρνανε νὰ κάνουνε ἰδιοκυβέρνητες κοινότητες ἐνῶ οἱ ἄλλοι λαοὶ Ἀρμένηδες, Βουργάροι, Βλάχοι, Τούρκοι κ. ἄ. κ. ἄ. δὲν τὸ καταφέρνανε καθόλου. Καὶ χωρὶς νὰ προσέξῃς στὴν ἱστορία μόνε ἀφτὴ ἡ ἐξαιρετικὴ προκοπὴ φτάνει γιὰ νὰ καταλάβῃς πὼς κάποια ξεχωριστὴ ἀξιάδα ἔχει ἡ Ρωμισσύνη στὴν ἰδιοκυβέρνια.

Σὰ θελήσῃς ὅμως νὰ μελετήσῃς τοὺς λαοὺς ποὺ κατοικοῦνε στὴν Ἀνατολὴ καὶ νὰ ξεδιαλύσῃς τὰ φυσικὰ τους θὰ διῆς πὼς ἐκεῖνο, ἴσια ἴσια ποὺ ξεχωρίζει τὴ Ρωμισσύνη ἀπὸ τοὺς ἄλλους εἶναι ἀφτὴ ἡ ἀξιοσύνη, ἀφτὴ ἡ ἀνάγκη ποὺ νοιθεῖ μέσα τῆς νὰ μορφώσῃ ἰδιοκυβέρνητες κοινότητες μεγάλες ἢ μικρές, τέλειες ἢ ὅχι, ἀδιάφορο.

Οἱ Βουργάροι κ' οἱ Βλάχοι δὲν εἶχανε καμμιά ὀργάνωση ἐθνικὴ ἢ κοινοτικὴ, εἶτανε ἀπλὰ κοπάδια ποὺ ἔτυχε νὰ βρίσκονται μαζὶ σ' ἕνα μέρος καὶ δουλέβανε, ἀδιάκοπα σκυφοί, σὰ νὰ εἶτανε πλασμένοι μόνε γιὰ νὰ δουλέβουνε τὸν ἀφέντη τους: Ὁ Νοτιοσλάβος (Σέρβος Μαυροβουνιώτης κλπ.) ἔχει γιὰ πρώτη βάση στὴν ἐθνικὴ του ὑπόσταση τὴ Ζαντρούγα, εἶδος πατριαρχικοῦ συνοικισμοῦ μὲ κοινοκτημοσύνη ὅπου ὁ ἀρχηγὸς κυβερνάει μὲ ἀπόλυτη ἐξουσία καὶ ποὺ ἡ ἀρχὴ περνᾷ κληρονομικὰ στὸ γερωντότερο, καὶ μόνε ἀφτὸ τὸ σύστημα τοῦ Ζαντρούγα εἶναι ἀρκετὸ νὰ ξεχωρίσῃ τοὺς νοτιοσλάβους ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς. Ἔτσι κ' ἡ ἰδιοκυβέρνια τῆς κοινότητας, μπόρει νὰ λογαριαστῇ γιὰ τὸ ξεχωρὸ μὲ

2) Χιακὰ ἀνάλεκτα Ἐκκελλῆκη σελ. 508 σημ.

σεῖδι τῆς Ρωμισσύνης. Γι' ἀφτὸ ὅπου μπόρεσε λήφτερο νὰ μορφωθῇ ἡ ἰδιοκυβέρνια ἐκεῖ καὶ προκόψε ὁ Ρωμιός, κι ὅποτε μπόδιστηκε ἡ λεπτεριά τῆς κοινότητας τότες βρῖσκεῖς καὶ ξεπεσμό.

* *

Κατὰ τὰ μέρη καὶ κατὰ τὴν ἀνάγκη ἡ Ρωμισσύνη λογῆς συστήματα κυβερνητικὰ ἐφάρμωσε. Παντοῦ ὅμως δύο πρῶματα θὰ ξεχωρίσῃς ὅσο ἀνόμοια κι ἂ φαίνονται τὰ συστήματα ποὺ ἐφαρμοστῆκανε, ἕνα, ποὺ πάντα τοὺς πρωτάρχους τῆς κοινότητας, μὲ δὲ ὄνομα κι ἂν τοὺς καλοῦσανε, δημογέροντες πρωτόγεροι, γέροντες, κάλιοι, προστοί, σύντυχοι, κοτζαμπασῆδες ἢ ὅτι ἄλλο, τοὺς παίρνανε πάντα ἀπὸ τὶς νοικοκυρτικῆς φαμελίες, ἀπὸ τὸ ἀρχοντολόι, καὶ δέφτερο, ποὺ πάντα τοὺς ἀρχοὺς τοὺς ἐκλέγανε μ' ἕνα τρόπο ἔμμεσο καὶ κλιμακωτὸ: τὰ πιὸ μικρὰ ὀμαδιάσματα, ἐνορίες, χωριά, ἐκλέγανε ἀντιπρόσωπους ἀπὸ τοὺς νοικοκυραῖους κι αὐτοὶ ἐκλέγανε τὴν κεντρικὴ ἀρχὴ. Τὸ σύστημα ἀφτὸ ἄλλου πιὸ λήφτερο, ἄλλου πιὸ περιορισμένο βαστάχτηκε παντοῦ σ' ὅλες τὶς κοινότητες.

Ποτές κληρονομικὴ ἀρχὴ μὰ καὶ ποτές γενικὴ καὶ ἄμεση ψηφοφορία. Ποὺ καὶ ποὺ καὶ πότε γενήκανε μερικῆς ἐξαιρέσεως εἶτε προσπάθειες γιὰ νὰ βαστάχτῃ ἡ ἐξουσία στὴν ἴδια φαμελιά, ὅπως στὴ Μάνη, ἢ νὰ πάρουνε τὴν ἐξουσία ἀπὸ τὸ ἀρχοντολόι καὶ νὰ ἐκλέξῃ ὁ λαὸς κατεφτεῖας τοῦ ἀρχοῦ του, ὅπως στα ναυτικὰ νησιά, μὰ τὸ πρῶμα δὲ βαστάξε πολὺ καὶ πάλι γυρίσανε στὸ παλιὸ πατροπαράδοτο σύστημα.

Στὶς μικρῆς κοινότητες ὅλοι οἱ κάτοικοι κάθε ἕξ μῆνες ἢ κάθε χρόνο μαζεδόντανε στὸν ἀβλόγυρο τῆς ἐκκλησίας ἢ στὸ κελὶ κ' ἐκλέγανε τὴν καινούρια δημογεροντία, στὶς μεγάλτερες ὅμως, οἱ ἐνορίες καὶ τὰ χωριά ἐκλέγανε, τὸ καθένα, ἀπὸ ἕνα ἢ καὶ πιότερους γέροντες κι ἀφτοὶ ἐκλέγανε ἀνάμεσὸ τους τὴ δημογεροντία τῆς κοινότητας. Ἡ δημογεροντία εἶτανε διορισμένη γιὰ ἕνα χρόνο μὰ μπορούσανε νὰ ἐκλέξουνε ξανά τὴν ἴδια, καθὼς πάλι, ἡ κοινότητα εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ πάψῃ καὶ στὴ μέση τῆς χρονίως ὅποιο δημογέροντα δὲν ἔρρεσε.

Ἡ δουλειὰ τῆς δημογεροντίας εἶτανε διπλή, εἶχε τὴν οικονομικὴ διαχείριση τῆς κοινότητας εἶχε καὶ τὴν ἀστυνομικὴ ἐπιβλέψη. Κάθε χρόνο οἱ προστοὶ ἔπρεπε νὰ βροῦνε τὰ χρήματα γιὰ τὰ βασιλικά δασίματα, γιὰ τὰ μπαξίσια στοὺς πασάδες, γιὰ τοὺς ντεριμπέηδες, καὶ ὅτι ἄλλο λοῦφρ μπόρῳσε νὰ βρε-

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΓΙΑ ΚΑΠΙΑ

ΡΩΜΑΙΙΚΑ ΔΡΑΜΑΤΑ

Γιὰ τὰ δραματικὰ ἔργα τοῦ Ταγκόπουλου γρῳφτήκανε τόσα ποὺ θὰ φαινόμενα κοντόθωρος ἂν κ' ἐγὼ ἐρχόμουν νὰ τὰ μελετήσω καὶ νὰ τὰ ἀναλύσω σχολαστικὰ καὶ σύμφωνα μ' αἰσθητικούς κανόνες ποὺ μὰς κληρονόμησαν πεθαμίνες πιὰ ἐποχῆς τῆς τέχνης καὶ ποὺ κανένα νταραβέρι δὲν ἔχουνε μὲ τὴ ζωντανὴ ζωὴ τοῦ σύγχρονου κόσμου καὶ περισσότερο τῆς σύγχρονης δικῆς μὰς κοινωνίας. Γι' αὐτὸ ὅχι μερικὰ τὸ δεῖνα ἢ τὰδε ἔργο του ἀλλὰ γενικὰ τὸν ποιητὴ θὰ ἤθελα νὰντικρύσω, καὶ νὰ ψυχολογήσω σ' αὐτῆς τὶς γραμμῆς τὸν ἄνθρωπο σὰ μέλος

καὶ σὰν καθρέφτη τῆς ζωντανῆς κοινωνίας ποὺ τὸν τριγυρίζει, καὶ τὸ ἔτομο σὰ μιά ψυχικὴ δύναμη ποὺ ὁ ἀληθινὸς τεχνίτης τὴν κλείνει μέσα στὸ στήθος του πρὶν ἀκόμα γνωριστῇ κατὰ βάθος μ' ὅλα τὰ μυστήρια τῆς τέχνης του καὶ ποὺ τὸ ὑποψίασμα τῆς ὑπαρξῆς τῆς, ἀφίνει τὸν ἀνεπηρέαστο ἀπὸ κάθε σχολαστικὴ παράδοση παρατηρητὴ νὰ γνωρίσῃ τὸ βαθυστόχαστο τεχνίτη καὶ νὰ περιμένῃ τὰ δυνατὰ ἔργα ἀπὸ κείνον ποὺ τὴν κατέχει. Καὶ σὰ μᾶτι τέτοιο, ὅχι σὰν ἕναν τεχνίτη ποὺ στρώνεται μπροστὰ στὸ γραφεῖο του γιὰ νὰ γράψῃ κυριολεχτικώτερα γιὰ νὰ σκαλίσῃ ἕνα ἔργο, ἀλλὰ σὰ μιά δυνατὴ ψυχὴ ποὺ αἰσθάνεται ποῖδ βαθεῖα ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους ὅλα ἐκεῖνα ποὺ βασανίζουν καὶ ἀπασκολοῦνε τὴν τρογύρω τῆς κοινωνία καὶ ποὺ ποθόντας νὰ τὰ ἐξωτερικέψῃ βλέπει νὰ πραγματοποιεῖται τὸνειρὸ τῆς μὲ τὸ κλείσιμο τῶν ἰδεῶν τῆς καὶ τῶν παθῶν τῆς στὰ φανταστικὰ πρόσωπα ἐνὸς ὁποιοῦ ἔργου τέχνης, ποὺ πολὺ λίγο μὰς νοιάζει ἂν εἶναι δράμα ἢ ρομάντζο ἢ ποίημα ἢ δῆγμα, σὰν κάτι τέτοιο λέω βλέπω μπροστὰ μου τὸν Ταγκόπουλο κάθε φορὰ ποὺ πέφτουνε στὰ χεῖρα μου τὰ βιβλία του.

*

Ἡ ψυχὴ μὰς εἶλενε σκλάβο, ραγιαδικὴ ψυχὴ, μὰ καὶ δὲν ξετλαβώθηκε ἀπὸ τὴν Πρόληψη. Καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ραγια δὲν ἀναγνωρίζει εὐεργέτη μονάχα ἀφέντη ἔξερ. Κι ὅταν τοῦ κάνεις καλὸ τοῦ ραγια δὲ σ' εὐγνωμονεῖ σὲ μισεῖ. Γιατί πάντα ὁ δούλος μισεῖ τὸν ἀφέντη του. Αὐτὸ λέει ὁ Ταγκόπουλος. Κι αὐτὰ εἶναι λόγια, ὅχι συναρμολογημένα μὲ τὴ σκέψη, ἀλλὰ λόγια ποὺ τὰ αἰσθάνθηκε βθεῖα ἐκεῖνος ποὺ τῆς γράψε καὶ ποὺ γι' αὐτὸ εἶναι γεμάτα δύναμη καὶ πάθος. Κι αὐτὰ τὰ λόγια θὰ μπόρῳσε νὰ πῆ κανεὶς πὼς εἶναι ἡ βάση ὅλου τοῦ δραματικοῦ ἔργου τοῦ Ταγκόπουλου. Νὰ σπάσουμε τὶς ἀλυσίδες τῆς Πρόληψης καὶ νὰ ζετινᾶξομε ἀπὸ πάνω μὰς ὅλη τὴν προκομιώδικη ρωμαϊκὴ κουτοπονηριά καὶ μικροψυχία τοῦ ραγια αὐτὰ ἔχουνε γίνει καὶ ἰδέε fixe τοῦ ποιητῆ τῶν «Ἀλυσίδων». Κι ἀκριβῶς γι' αὐτὸ καὶ ἔως μόνε γι' αὐτὸ, ἐπειδὴ ὅχι μὲ ὑπολογισμό καὶ μὲ σκέδιο, ὅχι σὰ σκέψες καὶ σὰ στοχασμοὶ ἀλλὰ σὰν ἰδέε fixe δίνουν ἀφορμὴ στὸ γέννημα τῶν ἔργων του, γι' αὐτὸ μὰς παρουσιάζονται σὰν ἕνα κομμάτι τῆς ἀληθινῆς ζωῆς. Κι ἡ ἀληθινὴ ζωὴ δὲ γνωρίζει ἐθνικότητα. Κι ἡ ἀληθινὴ ζωὴ δὲ μένει ποτὲ στάσιμη, ἀλλὰ ἀδιάκοπα περπατᾷ κι ἀλλάζει κι ἀκολουθεῖ μιά ἐξέλιξη. Κ' ἐκεῖνο ποὺ χτεῖς

Θύνη σὲ ἀνάγκη νὰ δώσουνε τοὺς Τούρκους καὶ ξέχωρα ἀπ' ὅλα ἀφ' ἑαυτῶν, ἔπρεπε νὰ βροῦνε ὅτι χρειαζότανε γιὰ τὸ καλὸ τῆς κοινότητος, τὴν ἐκκλησίαν, δηλ. τὰ σχολεῖα, τὰ νοσοκομεία, τοὺς φτωχοὺς, γιὰ τοὺς δρόμους, τὰ ὑδραγωγεία, τὰ γιοφύρια, γιὰ τοὺς ὑπάλληλους τῆς κοινότητος, πολιτοφύλακες, δραγάτες, ταχυδρόμους κτλ. κτλ.

Ἐπρεπε γι' αὐτὸ νὰ ὀρίσῃ, κάθε χρόνο, τί εἶχε νὰ πλερώσῃ τὸ κάθε σπιτικό. Ἀπὸ λεγόμενα ἢ ἐξομοίωσις ἐξομοιάζανε δηλ. στὸν κάθε κάτοικο τὸ ἀνάλογο του κατὰ τὸ βίος του. Φροντίζανε γιὰ τὴν κοινωτική περιουσία, ἂν ὑπάρχει, καὶ φιλοτιμιότανε νὰ διατηροῦνε στὴν κοινότητά τους τὴν ἐκκλησίαν, τὰ σχολεῖα, νοσοκομεία, ξενῶνες γιὰ τοὺς φτωχοὺς· διορθῶναν ἢ φτείνανε καινούριους δρόμους, γιοφύρια, ὑδραγωγεία, βρύσες, διωρίζανε τοὺς κοινωτικούς ὑπάλληλους καὶ νοιαζότανε γιὰ κάθε τι πού σέρνε στὴν κοινότητα. Στὰ πιότερα μέρη οἱ δημογέροντες παίρνανε καὶ μικρὰ χρονιάτικη ἀποζημίωση, 50 ὡς 250 γρ. Κάθε χρόνο στὴ γενική συντυχία τῆς κοινότητος δίδανε λογαριασμὸ τοὺς κατοίκους γιὰ ὅ,τι κάμνανε καὶ πού ξοδεύανε τὸν παρά. Ἄ δε φάνε τὰ χρήματα, στὸ μέσο τῆς χρονιάς, ἢ ἂν παρυσιαζότανε ἔχταχτη ἀνάγκη δανειζότανε στὸ ὄνομα τῆς κοινότητος μὲ ἔπρεπε ἡ γενική συντυχία νὰ παραδεχτῆ τὸ δάνειο εἰδεμὴ τὸ πλερώναν οἱ ἴδιοι.

Οἱ δημογέροντες εἶχανε καὶ δικαστικὴ ἐξουσία· δικάζανε ὅλα τὰ οἰκογενειακὰ ζητήματα μὲ τὸ Δεσπότη ἢ τὸν ἀντιπρόσωπό του· σὲ πολλὰ ὅμως μέρη δικάζανε ἀνεξάρτητα, κατὰ τὰ ἴθιμά τους καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ εἶτανε ὑπόχρη νὰ σέβεται τὴν ἀπόφαση τῆς δημογεροντίας. Γιὰ τὰ ἄλλα ζητήματα προσπαθοῦσαν, ὅσο μπορούσαν, νὰ μὴν ἀνακατῶναν τοὺς Τούρκους, καὶ στὶς πιότερες κοινότητες ὁ καντῆς βρισκότανε μόνο γιὰ τὸν τύπο, σὲ μερικὰ μάλιστα οὔτε κανε πήγαινε ὁ καντῆς, ἐμνησκε στὴν πρωτεύουσα καὶ καὶ βούλωνε ὅτι τοῦ ἔστειλε ἡ δημογεροντία. Μὲ καὶ καὶ πού βρισκότανε ὁ καντῆς δὲν μπορούσε νὰ δικάσῃ χωρὶς νὰ εἶναι παρὼν οἱ δημογέροντες.

Γιὰ νὰ μπορούνε οἱ κοινότητες νὰ μνησκονε ἡσυχῆς εἶτανε ἀναγκασμένες νὰ κερδίζονε τὴν πρὸς τὴν ἀποστολήν κάποιου μεγάλου Τούρκου, γι' αὐτὸ στέλνανε ἀντιπρόσωπους ἢ καὶ διατηροῦσαν ἐπίτροπους στὴν Πόλη πού σκοπὸς τους εἶτανε νὰ πιάνουνε φίλους μὲ τοὺς δυνατοὺς πασάδες καὶ νὰ κερδί-

ζουνε, μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, τὴν προστασία τους.

Οἱ δημογέροντες ἀντιπροσωπεύανε τὴν κοινότητα σὲ κάθε ζήτημα εἴτε δικαστικὸ εἴτε πολιτικὸ, καὶ ἡ ἐξουσία τοὺς δημογέροντες μόνον γινώριζε καὶ κείνους τιμωροῦσε σὲ κάθε περίστασι πού εἶχε δίκαια ἢ ἄδικα παράπονα μὲ τὴν κοινότητα.

Ἐξὸν τὰ χρήματα πού εἶπαμε οἱ δημογέροντες ἀνακατῶναν ὡς καὶ στὸν ἰδιωτικὸ βίον καὶ φροντίζανε γιὰ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ὑπόληψη τοῦ καθενός. Τοὺς φταίχτες τοὺς τιμωροῦσαν μὲ ξύλο ἢ τοὺς ξωκκλησιάζανε. Στὰ σοβαρὰ κακούργηματα παραδίδανε τὸν ἐνοχο στὴν Ἀρχή, πράγμα ὅμως πού τ' ἀποφεύγαν ὅσο μπορούσαν. Σὲ μερικὰ μέρη φροντίζανε ὡς καὶ γιὰ τὸ ντύσιμο τῶν γυναικῶν, μὴν τύχη καὶ ζεμυλιστοῦνε ἀπὸ τὰ λούσα. Τὴ μοιχεία καὶ τὸν ἀτιμασμὸ τὴν τιμωροῦσαν ἀλύπητα, πομπέζανε τὴν ἐνοχὴ γυναῖκα καθίζοντάς τινε ἀνακάπουλα ἀπάνω σ' ἓνα γαϊδάρο, κάποτε μάλιστα γδυμνή, καὶ τὴν περπατοῦσαν τοὺς δρόμους (3).

Πολλὲς κοινότητες μνησκονε μόνον τους καὶ δουλεύανε ξέχωρα ἀπὸ τὴν γειτονικήν, πῶς συχνὰ ὅμως οἱ κοντινὲς κοινότητες συνεργάζοντανε καὶ διαφέροντε ἢ μὴ τὴν ἄλλη. Ἐτσι μορφώθηκε σιγὰ σιγὰ ἓνα εἶδος συνοριακῆς ἢ συγκοινωνίας ἀπὸ πολλὰς κοινότητες πού φροντίζανε ὅλες μαζί γιὰ τὸ κοινὸ καλὸ. Καμπόσες κοινότητες βισταχτήκανε λείτερες, χάρη στὴ θέσιν τους, καὶ ὀργανωθῆκανε στρατιωτικά, οἱ πῶς πολλὰς ὅμως μὲ ἄλλους τρόπους μπορούσαν νὰ κρατήσουνε τὴν ἀνεξαρτησία τους.

Κατὰ τὸν τόπο καὶ κατὰ τὴν περίστασι τὸ ψυχρόμητο τοῦ Ρωμοῦ κατῶρθε νὰ νικήσῃ ὅλες τὴς δυσκολίες. Ἐκεῖ πού μπόρεσε νὰ βασταχτῆ ὀλοτελα ἀνεξάρτητος μύρωσε σωστὲς στρατιωτικὲς ἰδιοκυβερνίες πού σκοπὸς τους εἶτανε νὰ βασταχτοῦνε ὀργανισμένες γιὰ τὸν ἀδιάκοπο πόλεμο πού εἶχανε μὲ τὸν ὄχτρο, ἄλλου, πού δὲν εἶτανε βολετὸ νὰ κρατήσῃ ἀλάκαιρη τὴν λεπτέρια του, προσπαθῆσε μ' ἄλλους τρόπους νὰ βασταχτῆ τὴν ἰδιοκυβερνία του, καὶ ἔτσι βλέπομε, τὴν ἴδια ἐποχὴ λογῆς λογῆς συστήματα ἐκρηκτικὰ, ὅλα ὅμως πετυχημένα καὶ ἄρμονικὰ μὲ τὴν περιστασιακὰ καὶ τὴν τριγυριστὰ.

Παντοῦ τὸ σύστημα τῆς ἰδιοκυβερνίας κατῶρθε νὰ φέρῃ τὴν ἔφτυχία στὶς κοινότητες καὶ τοὺς κατοίκους, καὶ νὰ κάμῃ τὸ Ρωμὸ νὰ ὑποφέρῃ μὲ ὑπομονὴν τὸ βῆρος τῆς σκληρῆς χωρὶς ὅμως ποτὲς νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ ξεχάσῃ τὸν πόθο τοῦ τελειωτικοῦ λυτρωμοῦ.

Δὲν εἶναι δυνατὸ εἰδῶ νὰ μελετήσουμε μ' ὅλες

3) Τουρνεφόρτ.

τὴς φιλοκοπιῆς τοῦ τὸ κάθε σύστημα πού ἐφαρμόστηκε, θὰ χρειαζότανε τόμοι ἀλάκαιοι, δὲν μπορούμε ὅμως καὶ νὰ μὴ ρίζουμε μιά ματιὰ στὶς λογῆς ἰδιοκυβερνίες, γιὰτὶ τόσες ποικιλίες παρουσιάζονται πού ἀλλοίως δὲ θὰ μπορούσαμε νὰ μορφώσουμε σωστὴν ἰδέαν γιὰ τὸ πῶς ὀργανίστηκε καὶ ἰδιοκυβερνήθηκε ἡ Ρωμοσύνη.

(ἀκολουθεῖ)

ΓΙΑΓΚΟΣ ΧΑΤΖΗΣ

ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΦΙΛΛΑΝΤΕΖΙΚΟ

Μιά φορὰ καὶ ἓναν καιρὸ, κάτι κακοὶ καὶ διαστρεμμένοι ἀθρώποι ζούσανε ὀλόγυρα στὴ λίμνη Ἐἴμ. Ἡ ὀμορφιά τῆς ζωῆς δὲν τοὺς μάγεβε. Ἡ γλῶσσα τῆς δουλειᾶς δὲν τοὺς ἔφρανε. Οὔτε σπέρνανε οὔτε θερίζανε. Ἀρπάζανε γιὰ νὰ φάνε καὶ σφάζανε τοὺς περυσίους τοὺς ἀμφοῦς.

Καὶ τὰ καθάρια νερὰ τῆς λίμνης Ἐἴμ εἶτανε πάντα μολεμένα ἀπὸ τὸ αἷμα.

Μιά μέρη ἡ λίμνη, καταπικραμένη πιά γιὰ τοὺς τὴς ἀνομίας καὶ γιὰ τὰ φονικά, κάλεσε ὅλα τῆς τὰ ψάρια καὶ μίλησε :

— Θέλω νὰ γλυτώσω τὴν ὀμορφιά τοῦ ἰβγενικοῦ νεροῦ μου ἀπὸ τὸ αἷμα αὐτὸ τῆς ἀδικίας. Θέλω πιά νὰ εἶμαι ἡ γαλαζία λίμνη Ἐἴμ, ἡ ἀγνή λίμνη πού ἀντιφεγγίζει τὰ οὐράνια. Πάμε νὰ φύγουμε ἀπὸ δῶ. Πάμε νὰ βροῦμε πῶς ἡμερο τόπο, νὰ μὴν τότε ρημάζουμε τέτοιοι ἀνεργοὶ καὶ διαστρεμμένοι ἀθρώποι. Νὰ ψάξουμε γιὰ καλοὺς ἀθρώπους.

Σύναξε τὰ ψάρια καὶ σηκώθηκε μαζί τους ψηλὰ στὸν ἀέρα.

Στὴ θέσιν τῆς φάνηκε ἓνας βούρκος βρώμικος, γεμάτος φῖδια καὶ φτώματα.

Καὶ ἡ λίμνη Ἐἴμ, ὡς ἓνα μεγάλο γαλάζιο σύννεφο κυλοῦσε μὲς στὸν ἀέρα.

Τὸ ἀπριλιάτικο τ' ἀγροὶ γλυκὰ τὴν ἔφερε σ' ἓνα νικητόπο πού οἱ ἀθρώποι καλοურγίζανε τὴ γῆς. Εἶδε τότες ἡ λίμνη Ἐἴμ κάτι ἀθρώπους ἀπλοῦς, πού τῆς βλέπανε ξαφνισμένοι. Κατέβηκε κοντήτερα, ἀνάσανε γλυκὰ καὶ ξεθάρρα, καὶ εἶπε :

— Ἡμεροὶ καὶ ἔργατικοὶ ἀθρώποι, θέλω νὰ μείνω ἀνάμεσὸ σας. Θέλω νὰ καθρεφτίζω τὰ στάχια τὰ χρυσὰ καὶ τὰ λουλουδιὰ σὰς ἀστέρας. Θέλω νὰ σὰς χαρίσω τὴν ἔφτυχία, πού σὰς πρέπει, καὶ νὰ ἑκατονταπλώσω τὴ σοδειά σας.

Οἱ χωρικοὶ, καρδιαμένοι πιά, καλωσορίσανε τὴν λίμνη, τῆς τοιμάσανε τὸ μέρος τῆς, φυτίψανε ἰτίες, καὶ ἡ λίμνη, μ' ὅλα τῆς τὰ ψάρια, θρονιάστηκε τότες στὴ γῆς τους.

Ἡ τόπος, τὸ λίγον καιρὸ, γέμισε χάρες καὶ ὀμορφίας. Ἡ γῆς του ἔγινε καρπερὴ καὶ πανίμορφη. Τὰ βερὰ καὶ ἀνταριασμένα σύννεφα τραβοῦσανε γοργὰ τὸ δρόμο τους, μὴν τύχει καὶ θολώσουνε τῆς λίμνης τὰ νερὰ τὰ διάφανα.

ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΙΣΣΑ

εἶτανε δὲν εἶναι πιά σήμερον. Κ' ἐκεῖνο πού εἶναι σήμερον δὲ θὰ εἶναι πιά αὔριον. Κι αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερον προτέρημα τοῦ Ταγκόπουλου. Ὅτι δὲν εἶδε οὔτε τὸ Χρῆς οὔτε τὸ Αὔριον. Ὅτι δὲν κῦτταζε οὔτε ἀπάνω ἀπ' τὸν τοῖχο πού μὰς χωρίζει ἀπ' τὰ περασμένα οὔτε ἀπάνω ἀπ' τὸ πρόσωπον πού μὰς χωρίζει ἀπ' τὰ μελλούμενα. «Εἶδα γύρω μου καὶ ἀντίγραφα μὰς λέει μόνος του. Κι αὐτὸ εἶν' ἐκεῖνο πού μὲ κάνει νὰ τὸν θεωρῶ ἀληθινὸν τεχνίτη καὶ νὰ αἰστανόμηναι βραδεία ἐχτίμησι γιὰ τὰ ἔργα του. Γιατὶ ἐκεῖνο πού δὲν κατανοήθηκε ἀκόμα αὐτοῦ κατὰ τὴν εἶναι πῶς ἡ τέχνη δὲν ἔρχεται δίνοντας κάποιους τύπους ζῆσημῆς ὀμορφίας καὶ πᾶνσοφες συμβουλές καὶ δὲν ξέρω καὶ ἐγὼ τί ἄλλα ὀνειροπλάσματα καὶ ἰδεογεννήματα νὰ διορθῶσῃ τοὺς λαοὺς, ἀλλὰ ἔρχεται νὰ προσωποποιήσῃ τοὺς πόθους καὶ τὴς Ἀνάγκης πρῶτα μίαν Φυλῆς, ἀργότερα μίαν Ἐποχῆς. Ἡ τέχνη δὲν εἶναι σχολεῖδ ὅπως νομίζον μερικοὶ, οὔτε βῆμα, οὔτε ἀμβωνας, ἀλλὰ ἡ προσωποποίηση τῆς θεῖας ἢ τῆς ἀσφατικῆς ἢ ψυχικῆς δίψας πού αἰστανέται ἡ ἀνθρωπότητα. Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ἀρχιτεκτονική καὶ ἡ Γοτθικὴ δὲν εἶναι τέτοιες πού εἶναι γιὰτὶ οἱ ἀρχιτέκτονες πού χτίσανε τοὺς Παρθενῶνες ἢ τὴς Παναγίας θέλησαν μὲ τὸν τέτοιο ἢ ἄλ-

λοῖωτικὸν τύπον τοῦ ἔργου του; νὰ φέρουν τέτοια ἢ ἀλλοιώτικη ἀλλοίωσι στὴν ψυχὴ τῶν συγχρόνων τους, ἀλλὰ γιὰτὶ ὁ τέτοιος ἢ ἀλλοιώτικος ρυθμὸς τοῦ Παρθενῶνα ἢ τῆς Παναγίας τοῦ Παρισιοῦ, προσωποποιῶν τὸν ψυχικὸν πόθον καὶ ἱκανοποιῶν τὸν σωματικὸν δίψαν ἐκεῖνων πού στίγασαν ὅταν πρωτοχτίστηκαν. Ἐτσι γενιέται ἡ τέχνη, καὶ ὅχι ὅπως φαντάζονται πολλοὶ αὐτοῦ κατὰ. Ἄλλοίμονο στὸν τεχνίτη πού κλῶθοντας ἓναν κάποιον τύπον μίαν ζῆσημῆς ὀμορφίας, νομίζει πῶς μ' αὐτὸν τὸν τρόπο θᾶνεβᾶσῃ καὶ τὸν κόσμον πού τὸν τριγυρίζει σὲ κάποιον ἀνώτερον ἐπίπεδον, καὶ ἔχει τὴν ἁμφομάρα νὰ νομίζῃ τὸ ἔργο του τέλειον μόνον καὶ μόνον γιὰτὶ ζήτησε νὰ τὸ κάμῃ τέτοιο χωρὶς νὰ ξέρῃ πῶς τὴν τέχνη δὲν εἶναι τέλειον παρὰ μόνον ὅ,τι εἶναι ζωντανὸ καὶ δὲν εἶναι ζωντανὸ παρὰ μόνον ὅ,τι εἶναι ἀληθινόν. Τὰ ἔργα τῶν κἀπιων τέτοιων πού ἀνάφερα παραπάνω τουλάχιστον ὅσα ἀνήκουν ἀπὸ εἶδος τοῦ λόγου, εἶναι καλὰ νὰ διαβάζονται ἀπὸ τὸν ἀμβωνα καὶ νὰ τὰκούρῃ ὁ κόσμος καὶ νὰ σταυροκοπιέται χωρὶς νὰ αἰστανέται καμμιὰ συγκίνηση, ἄς μὴ φανταστῆ ὅμως κανεὶς ὅτι μπορούν νὰ πᾶνε πῶς πέρα, ἢ ὅτι μπορούν νὰ χῶν κανένα δι-αίωμα ἢ καμμιὰ θέσιν στὴν ἱστορία ἐνὸς λαοῦ. Ὁ κόσμος γιὰ νὰ συγκινη-

θῆ θέλει νὰ δῇ τὸν ἑαυτὸ του. Καὶ τὸν ἑαυτὸ του δὲ θὰ τὸν δῇ ποτὲ στὰ ἔργα πού νομίζον πῶς τὸν τελειοποιῶνε, ἀλλὰ μόνον σ' ἐκεῖνα πού ἐκφράζον τὴς λαχτᾶς του Βούλξιν τριγύρω ἢ πολεμικὴ λαχτᾶ καὶ ὁ κόσμος ὀνειρεύεται νίκης καὶ ἐκδικήσεως. Ὁ τεχνίτης ἔχοντας τὴν εὐκρίσησιν ἑκατὸ φορὲς μεγαλύτερη ἀπὸ τοὺς τριγύρω του αἰστανέται καὶ τὴ λαχτᾶρα τοὺς ἑκατονταπλάσια καὶ γράφει μίαν Μασσαλιώτιδα. Αὐτὸς εἶν' ὁ ἀληθινὸς τεχνίτης. Σήμερον ἴσα-ἴσα πέρασῃ σκεδὸν ὅλη τὴ μέρα μπροστὰ στὰ ἔργα τοῦ Rubens. Εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ κανεὶς τὸ χάος πού χωρίζει τὰ σώματα τῶν ἔργων τοῦ τέτοιο πού εἶναι, ἀπ' ὅτι θᾶπρεπε νὰ εἶναι ἂν ἀκολουθοῦσανε σχολαστικὰ τὴν παράδοσι τῶν θεμάτων πού παρασταίνον. Οἱ Θεοὶ τοῦ καὶ οἱ Παναγίες του δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ ὀλοζάντανοι καὶ ροδοκόκκινοι Φλαμαντοὶ, κορμιὰ πού θὰ τὰ συναντοῦσε κανεὶς κάθε στιγμὴ μπροστὰ τοῦ στοῦ δρόμου, ἂν ὁ δημιουργὸς τοὺς ἐξωτερικεύοντας τὰ εἶνερα τῶν συγχρόνων του δὲν τοὺς εἶνε, κατὰ τὸ ἥρα κλειο καὶ ἀθλητικόν. Κι αὐτὸς εἶναι ὁ ρόλος τοῦ Μεγάλου Τεχνίτη. Νὰ παραδώσῃ στὴν αἰωνιότητα ζωντανὴν τὴ ζωγραφιὰ τῶν συγχρόνων του προσωποποιώντας τοὺς πόθους τους, ὅπως ὁ ἱστορικὸς τὴν

ΑΣΜΑ ΑΣΜΑΤΩΝ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ
ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΚΑΙ ΠΛΑΣΤΗΣ

Α'.

«Δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου, νύμφη
δεῦρο ἀπὸ Λιβάνου».

Ὁλοχρονίς σὲ καρτερῶ κι δλημερίς σὲ κρᾶζω,
—Ἐλα μου ὦ ἀγγελόψυχη καὶ ὄνειρευτὴ παιδοῦλα
Ἐλα μου, ὦ ἔλα! Μοναχὸς τὴ νύχτα ἀνατρομάζω
Καὶ δίχως σὲ εἶν' ἡ ζωὴ νυχτιὰ δίχως ἀγούλα.

Ἐλα μου!... Πόθους καὶ ὄνειρα κ' ἐλπίδες γιὰ στρω-
[σάδια
Σουετόμασα καὶ μὰ καρδιὰ —παῖζε μ' αὐτὴ καὶ γέλα!
Ποῦ δὲλα τὰ δέχεται ἀπὸ ἐσέ, καὶ χάδια καὶ παιχιδία,
Ἀκόμη καὶ λαβωματιές—Μὰ ἔλα, ὦ Καλή μου, ὦ ἔλα!

Β'.

«Κῆπος κεκλεισμένος, ἀδελφὴ μου
νύμφη κῆπος κεκλεισμένος, πηγὴ
ἐσφραγισμένη».

Τί κι ἂ γελοῦνε οἱ ἀγγὲς κι ἂν τραγουδοῦν τὰ βράδια;
Τί κι ἂν ἡ Πλάση δλόχαρα τὴν ἄνοιξη γιορτάζει;
Τί κι ἂ βελάζουνε τὰρνιά στὰ πράσινα λειβάδια,
Κι ὁ σπῖνος ἂ γλυκολαλεῖ κ' ἡ βιόλα ἂν εὐωδιάζει;

Τυφλός, κουφός κι ἀλάλητος βυθιοῦμαι στὸ σκοτάδι.
Δὲ βλέπω, δὲ λαλῶ, οὔτε ἀκῶ σὰ βρισκεσαι μακριὰ μου.
Ὡ, ἔλα ἐσὺ καὶ φώτισε τῆς ζήσης μου τὸν Ἄδη,
Κι ἄπλωσε τὸν Παράδεισο στὴν κρῦα μοναξιά μου.

Γ'.

«Ἐκαρδίωσας ἡμᾶς, ἀδελφὴ μου
νύμφη, ἔκαρδίωσας ἡμᾶς ἐν ἐνὶ
ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου».

Μὲ μὰ ματιὰ σου—ὦ ἡ ματιὰ ποῦ τὴ ζωὴ χαρίζει! —
Μὲ μὰ ματιὰ σου γέρω μου λουλούδιασε ὄλ' ἡ
[Πλάση,

Κ' ἕνα περβόλι δλόδροσο μπροστὰ μου παρουσιάζει
Καὶ κεῖ ἡ ἔρημη μου ἡ ψυχὴ γέρνει νὰ ξαποστάσει.

Μὲ μὰ ματιὰ σου...Γίγαντα μὲ κάνει ἡ ματιὰ σου
Καὶ ἐνώνουμαι καὶ ἐνώνουμαι, φτάνω καὶ κρούω
[τᾶστρα ...
Μπροστὰ στὴν τῶση δύναμη ποῦ δίνει μου ἡ θωριά σου
Πέφτουν οἱ αὐδερῶποτες, γκρεμίζονται τὰ κάστρα.

Δ'.

«Ἐξεγέρθητι βορρᾶ καὶ ἔρχου νύκτε,
διάπνευσον κῆπόν μου καὶ ρευσάτω-
σαν ἄρώματα».

Φύσα βοριά, φύσα νοτιὰ, φυσάτε δὲλα τὰ γέριμα,
Κι ὄση χαρὰ κλειῶ σὴν ψυχὴ πάρτε τὴ στὰ φτερά σας
Καὶ φέρετε τὴ δπου ἀπλώνονται τοῦ πόνου τὰ λημέρια
Νὰ βροῦν δροσιὰ οἱ ἀδρόσιστοι, φῶς οἱ τυφλοὶ
[σιμά σας.

Ὅταν ποῦ θέλω κανεὶς νὰ μὴν πονεῖ, τὸν πόνο
Μονάχος τονε γέδουμαι, κρυφά, μὲ περιφάνεια·
Μὰ τὴ χαρὰ μου στὸ ντουσιὰ ἀλόγιστα ξαπλώνω·
Σκορπᾶω τᾶνθια καὶ κρατῶ τὰγκασθερὰ στεφάνια.

Ε'.

«Ἐγὼ καθέδω καὶ ἡ καρδιὰ μου
ἀγρυπνεῖ».

Τὰ μάτια κλειῶ μὰ δλάνοιχτα τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου
Τὰ νιώθω ὄπνος ποῦ γι' αὐτὴ; Ποῦ ὄπνου γι'
[αὐτὴ κλινάρι;

Πάντα ἀγρυπνα παραφυλάει στὸ πλάι τῆς καλῆς μου
Σκλάβια τῆς, μὰ ποῦ ἡ σκλαβιά γι' αὐτὴ εἶναι
[οὐράνια χάρη.

Καὶ βλέποντάς τὴν ἀγρυπνῆ λυποῦμαι τὴν καὶ λέω:
—«Ἄκου με, κακορίζικη, τόσες φορὲς σοῦ ὄπια,
Πῶς λιώνεις κι ἀφανίζεσαι καὶ σβήνεις καὶ σὲ κλαίω!»
Καὶ κείνη μοῦ ἀποκρίνεται χαρὰ γιομάτη:— «Σώπα!»

ΣΤ'.

«Ὅτι ἡ κεφαλὴ μου ἐπλήσθη δρόσου
καὶ οἱ βόστρυχοί μου ψεκᾶδων νυ-
κτός».

Μιά δροσερὴ βουνοπλαγιά, κάτου τὸ ποταμάκι

Τὸ γάργαρο καὶ στὰ δοντρά τὰσάπαστα τὰηδόνια,
Καὶ γά...Καὶ γὰ κρᾶδῶντας σου τὸ δλόλευκο χερᾶκι
Ζοῦσα μὰ ἀγάπη ἀνείπωτη μὲ σέ, μὰ ἀγάπη αἰώνια.

Καὶ ξύπνησα. Μὰ τὸνεῖρο δὲν ἔσβησε, οὔτε σβήνει,
Τὴ βλέπω τὴ βουνοπλαγιά, τὰκούω τὰηδονάκια,
Καὶ τὸ ποτάμι— ἡ ἀγάπη μας—δροσιὰ μᾶς περεχένει.
Σὲ μὰ ζωὴ δίχως καημούς καὶ λύπες καὶ φαρμάκια.

Ζ'.

«Τίς αὐτὴ ἡ ἐκκρόπουσα ὄσει δροσος,
καλὴ ὡς οσελίμη, ἐκλεκτὴ ὡς ὁ ἥλιος,
θάμβος ἐν τεταγμένοις»;

Πῆρα δροσιὰ ἀπὸ τὴν ἀγγὴ, τοῦ φεγγαριοῦ μὰ ἀχτίδα,
Τοῦ ἡλιοῦ τὸ φῶς, τοῦ δειλινοῦ τὰ χρώματα, μὰ πάλι
Νὰ ζουγραφῆσω μὰ ψυχὴ δὲν μπόρεσα, γιὰτ' εἶδα
Πῶς πάντα κάτω μούλειπε, μὰ λάμπη ποῦ μεγάλη.

Κι ἀναζητῶντας ἔφτασα στοῦ ἀγγέλου τὴν ἀγνότη...
Ὡ νά, τὸ χρώμα! ὦ νά, ἡ γραμμὴ ποῦ τὴν ψυχὴ
[σου δείχνει

Μὲ κάπια ἀγνότη ἀγγελικὴ στολιζει σε ἡ νιότη
Κοὶ κάπια ἀγνότη ἀγγελικὴ γύρω ἡ θωριά σου ρήχνει.

Η'.

«Τὶ ὠραιώθης καὶ τί ἡδύνθης, ἀγάπη,
ἐν τρυφαῖς σου»;

Σπάνιο λουλούδι, ξωτικό λουλούδι, μαγεμένο
Λουλούδι—νά, ἡ ἀγάπη μας καὶ ἡ γλυκισπαντοχὴ μας,
Λουλούδι πρωτομέριστο καὶ πρωτομυρισμένο
Ποῦ δὲλα ἡ Πλάση εὐδώσασε κι ἀλάκαιρη ἡ ζωὴ μας.

Κι ἂ μᾶς χωρίσουν πέλαγα καὶ τάφοι κι ἀγριοκαίρια
Μὴ φοβηθεῖς, τῆς Πίστης μας δὲ λύνονται τὰ μάγια
Κάτω τρανὸ ποῦ ἐπλάσαμε πάντα θὰ ζεῖ σ' ἀστέρια
Μὲ τῆς Ἀγάπης τὸν ἀνθὸ, τὴ θύμηση τὴν ἄγια.

Θ'.

«Θές με ὡς σφραγίδα ἐπὶ τὴν καρδιάν σου,
ὡς σφραγίδα ἐπὶ τὸν βραχίονά σου».

Τὸ χέρι πιάσε μου, ὦ Καλή, καὶ τράβα, μὴ φοβᾶσαι!
Ἡ στράτα σοο ἀγκαθερὴ κι ἂν εἶναι, μὲ τραγοῦδια
Θὰν τὴ διαβοῦμε τρέχοντας, δτα μαζί μου θάσαι
Διαμάντια οἱ πέτρες θὰ γενοῦν καὶ οἱ ἀγκαθιές
[λουλούδια.

παραδίνει ἄψυχη μὲ τὴ χρονολογία καὶ ἀνιστόρηση
τῶν ἔργων τους. Τὴ μεγαλύτερη γνωριμία μὲ τὴν
ἀρχαιότητα δὲν τὴν κάνουμε μὲ τὸ Θουκιδίδη ἀλλὰ
μὲ τὸν Ὀμηρο. Ἄν ὅμως δὲν εἶχε γεννηθῆ ποτὲ
Ὀμηρος καὶ ἕνας Ἀθηναῖος τοῦ καιροῦ τοῦ Εὐρι-
πίδου ἤθελε ξαναζωντανεύοντας τὴν παράδοση νὰ
πλάτῃ ἕνα ὅποιο ἔργο, θᾶχαμε μιὰ Ἰλιάδα; Ἡ
ἀπάντησή μας δόθηκε χίλιες φορὲς καὶ τώρα ἀπ'
τὴν ἱστορία τῆς Τέχνης, ὥστε περιττὸ νὰ ἐπιμέ-
νουμε. Ξανάρχομαι λοιπὸν στὸ Rubens καὶ γιὰ
προχειρότερα ἀντιγράφω τ' ἀκόλουθα λόγια ἀπ' τὴ
μελέτη τοῦ Michiels ποῦ ἔχω μπροστὰ μου.

«Quant aux hommes de Rubens, c' est
un peuple heroïque, dont il faut louer
sans restriction la vigueur et la tournure.
Le grand maître de l'ecole cheveleres-
que devait ainsi peindre ses acteurs; au
sentiment religieux a succédé la vénéra-
tion pour la force matérielle et pour l'
energie morale. Les types dévots, les pi-
euses postures, le recueillement et la pri-
re serais mal venus. Place aux hommes
de guerre, aux lutteurs invincibles!»

Κι αὐτὸς εἶν' ὁ δρόμος ποῦ ἀκολούθησε πάντα

ἡ Μεγάλῃ Τέχνῃ. Ὅχι ὑποδούλωσι στὴν κατὰ συν-
θήκη ζωὴ τὴ γεννημένη ἀπὸ τὴ δασκαλικὴ προγο-
νολατρεία, ἰθιμολατρεία ἢ ἰθουλατρεία, ἀδιάφορο ἂν
αὐτὴ ἀπέχει ἀπὸ τὸ σήμερα χιλιάδες χρόνια ἢ ἕκα-
τοντάδες ἢ καὶ δεκάδες μονάχα, ἀλλὰ ἀγκύλιασμα
μὲ τοὺς πόθους ὄχι τῆς φυλῆς, ἀλλὰ τῆς ἐποχῆς.
Κι ἂν τὰ κορμιά τοῦ Rubens εἶναι τέτοια ποῦ εἶ-
ναι, αὐτὸ δὲν ἔγινε γιὰτὶ οἱ πόθοι ποῦ τὰ γέννη-
σαν φωλιάζανε μονάχα στὴς ψυχὲς τῶν Φλαμαντῶν,
ἀλλὰ γιὰτὶ μονάχα οἱ Φλαμαντοὶ εἶχαν τὸ εὐτύ-
χημα νὰ γεννήσουν ἕνα Rubens. Κι γι' αὐτὸ λέω
πῶς μεγάλο ἔργο δὲν εἶν' ἐκεῖνο ποῦ ἐθουσιάζει τὸ
σκολαστικὸ μελετητὴ τοῦ γραφείου, ποῦ διαβάζει
κρίνοντας καὶ ποῦ διαβάζοντας πολεμάει ναῦρη ὁμορ-
φιές κι ἀσκημιές παραβιάζοντας τὸ ἔργο ποῦ ἔχει
στὰ χέρια του μ' ἄλλα ἄλλων ἐποχῶν, ἀλλὰ μεγάλ-
ο ἔργο εἶν' ἐκεῖνο ποῦ ἐθουσιάζει τοὺς πολλούς,
ποῦ ἐπειδὴ τὴς περισσότερες φορὲς κάθε ἄλλο εἶναι
παρὰ «εἰδικοί» πολὺ λίγο νοιάζονται γιὰ αἰσθητι-
κοὺς κανόνες» καὶ γιὰ κάθε ἀζητημένη ὁμορφιά» καὶ
ποῦ γιὰ νὰ συκινηθοῦν ἕνα θέλουν μονάχα νάντι
κρῦσουν τοὺς πόθους τους. Κι ὁ τεχνίτης ποῦ ἀγ-
γίξε τοὺς πόθους τῶν συγχρόνων του θὰ πῆ πῶς ἐ-
κλείσε στὸ ἔργο του τὴν Ἐποχὴ του.

Ὅλ' αὐτὰ ἔχοντας στὸ νοῦ μου εἶπα παρὰ πᾶ-
νω πῶς αἰστάνουμαι τὴν ποῦ βᾶθει: ἐχτίμιση γιὰ
τὸ δραματικὸ ἔργο τοῦ Ταγκόπουλου. Γιατὶ ἀντίθε-
τα ἀπὸ κείνους ποῦ ἀνίδειοι κάθε φυσικῶ νόμου
ποῦ κυβερνάει τὴ ζωὴ καὶ κάθε ἐξέλιξης ποῦ εἶναι
ἀναγκαστικὸ ἀποτέλεσμα τῆς τῆς ρωμαϊκῆς ψυχῆ
καὶ βλέπουν στὴς φουστάνες τῆς καὶ στὰ δημοτικὰ
τραγοῦδια κ' ἐνάντια ἀπὸ κείνους ποῦ νομίζουν πῶς
ἡ Τέχνη θὰ μᾶς ἐρῆη πεττωμένη μὲ τὰ βιβλία ἀπὸ
δὲν ξέρω κ' ἐγὼ ποῦ, κοίταξε τριγύρω του καὶ τοὺς
πόθους τῶν ἀνθρώπων ποῦ τὴν τριγυρίζουν προσπά-
θητε νὰ προσωποποιήση. Ἄλλο δὲν ἀκούγεται σῆ-
μερα στὸ Ρωμαϊκὸ κι ἀπ' τὸν ποῦ φιλόπονο ξυ-
θρωπο καθὼς κι ἀπὸ τὸν τελευταῖο χασομῆρη ποῦ
λιάζεται ξαπλωμένος στὴς καρέκλες τοῦ δεινὰ ἢ τὰ-
δε καφενοῦ παρὰ ὅτι «τὸ ρωμαϊκὸ πάει κατὰ δια-
βόλου», ὅτι αἱ μᾶς χρειάζονται ἄντρες μὲ χερσὶ τῆ-
ρα» ὅτι «ἡ συναλλαγὴ μᾶς χαντάκωτε, ὅτι «πρέ-
πει ν' ἀλλάζουμε καὶ νὰ διορθώθουμε ἂν θέλουμε νὰ
προσδέψουμε». Κι αὐτὸ δὲν ἀναγνωρίζη κανεὶς τί τοῦ
λείπει καὶ νὰ ὁμολογήη πῶς ἔπρεπε νὰ τῶχη καὶ νὰ
λέη πῶς πρέπει νὰ τὰποχτήση αὐτὸ δὲν εἶν' ἐκεῖνο
ποῦ λέγεται ὁ πόθος ἐνὸς λαοῦ, τὰ ἰδανικὰ μᾶς
κοινωνίας. Κι ὄλ' αὐτὰ δὲ δείχνουν πῶς ἡ φυλὴ

“Ο κόσμος θάνα πιά γιά μās στις χάρες βουτηγμένος
Και ή ζήση μας θνιρενυδίζι ατέλειωτο μεθήσι,
Κι δ χάρος...ώ ! σά νιός κι αυτός θσεθεϊ λουλουδια-
[ομένος
Φιλώντας μας στά βλέφορα νά μās αποκοιμίσει.

I.

“Υδωρ πολί ου θνηοται οβίσι την άγάπην
και ποταμοί ου συηλδουσιν αυτήν.”

Φωτιά, θεόρατη φωτιά, και τί θενά τή σβήσει ;
Ρήγεις νερό—θεριεύει τη, ποτάμι—και τό πίνει,
Τό αίμα σου φλόγα γίνεται, στή φλόγα άν άκκουμπήσει,
Και καίγεται μά τραγουδάς κοι σβήσαι μά δέ,σβήνει.

Και καίει ατέλειωτη ή φωτιά και γώ μαζί της καιώ,
Μά δέν πονώ, τά μάτια μου τό δάκριο δέ θολώνει
Μονάχα δσο θεριεύουνε οι φλόγες σιγολέω :
— «Άχ, αν τό Φοίνικα, ή φωτιά και μένα ξαναιώνει».

Λευκάδα 10—12 του Άλωνάρη 908.

ΑΛΚΑΙΟΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έντοκοι καταθέσεις

“Η Έθνική Τράπεζα δέχεται έντόκους καταθέσεις εις τραπεζιτικά γραμμάτια και εις χρυσόν, ζτοι εις φράγκα και λίρας στερλίνας; άποδοτίας εις άρισμένην προθεσίαν ή διαρκείας.

Αί εις χρυσόν καταθέσεις και οι τόκοι αυτών πληρώνονται εις τό αυτό νόμισμα, εις δ έγένετο ή κατάθεσις εις χρυσόν ή δι' έπιταγής ύψους (chèque) έπι του έξωτερικού κατ' έπιλογήν του όμολογιούχου.

Τό κεφάλαιον και οι τόκοι των όμολογιών πληρώνονται έν τώ Κεντρικώ Καταστήματι και τή αίτήσι του καταθέτου έν τοις Έποκαταστήμασι τής Τραπεζής.

Τόκοι των καταθέσεων.

1 1/2	τέις	ο)ο	κατ' έτος	διά	καταθέσεις	6	μην.
2	»	»	»	»	»	1	έτ.
2 1/2	»	»	»	»	»	2	έτ.
3	»	»	»	»	»	4	έτ.
4	»	»	»	»	»	5	έτ.

Αί όμολογιαί των έντόκων καταθέσεων έκδίδονται κατ' έκλογήν του καταθέτου όνομαστικαί ή άνωνομοι.

“Ο ΝΟΥΜΑΣ”

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Γιά τήν Άθήνα Δρ. 8.— Γιά τας Έπαρχίας Δρ. 7
Γιά τό Έξωτερικό Δρ. χρ. 10.

Γιά τας έπαρχίας δεχόμαστε και τρίμηνας (2 Δρ. τήν τρίμηνα) συντρομές.

Κανένας δε γράφεται συντρομητής ά δε στείλει μπροστά τή συντρομή του.

10 λεπτά τό φύλλο λεπτά 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στά κώδικα (Σύνταγμα, Όμόνοια, Εθν. Τράπεζα Έπ. Οικονομικών, Σταθμός Τροχόδρομου (Άκαδημία), Βουλή, Σταθμός ύπόγειου Σιδηρόδρομου (Όμόνοια), στά βιβλιοπωλεία «Έστίας» Γ. Κολάρου και Σακέτου (άντίκρυ στή Βουλή).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

“Ο άγώνας τώ Νεοτούρκων — “Ο Διάδοχος και τό τραπέζι τής Κηφισιάς — “Αριστοκρατικός λαός— “Αστυνομία και Βλαστήμα—Οι Ρωμιοί στή Βουργαρία.

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ πολιτική μεταβολή τής Τουρκίας άπό διειξε θεοφάνερα πώς ένας άγώνας που στήρίζεται στις μεγάλες ιδέες τής Λευτεριάς και τής Άλήθειας, άδύνατο νά μήν τελειώσει στεφανωμένος με τή Νίκη. Οι νεότουρκοι στήν Τουρκία, δώ και λίγον καιρό είτανε γιά τό έπίσημο Κράτος οι επαναστάτες, οι προδότες, οι άτιμοι. Τώρα που άνοίχτηκαν τά μάτια, και δ άδέρας καθάριος τή θολούρα τής τυραννίας οι ίδιοι αυτοί τιμιογνται σαν έλευθερωτές και σωτήρες τής πατρίδας.

Τά πράματα και τότε και τώρα είναι τά ίδια. Μονάχα οι ιδέες άλλαξαν. Κι όταν ή “Ιδέα άνοίξει τά μάτια ενός λαού, τότε αυτός κοιτάζει γύρω του και βλέπει κείνο που πριν δέν μπορούσε νά δει, γιατί χίλιες σούθηνες και χίλιες περιστάσεις τον κρατήσανε τυφλωμένο. Κ' έτσι είναι γραφτό νά γίνεται πάντα. Μας τό λέει ή ιστορία οι χίλιες χιλιάδες μεριές, και δέν πρέπει νά παραξενεύεται κανένας. “Ο λαός είναι ένα παιδί που φοβάται κεινονε που τονί δένει και τονί βασανίζει. Πρέπει νάρθεί ή μεγάλη ώρα που νά του δώσει την εύκαιρία νά νοιώσει τή δύναμή του και τήν άντρεία του, γιά νά σηκωθεί νά χτυπήσει τον τύρανο και βασανιστή του.

Αυτό λοιπόν έγινε τώρα στήν Τουρκία, αυτό γίνεται δώ και τόσον καιρό και στή Ρουσία. Πρέπει νά τό νοιώσουν όλοι πιά γιά καλά, πώς ή εποχή μας και τό μέλλον, έχουν άγκαλιάσει κάθε άγώνα γιά τό πάτημα τής σκλαβιάς, όπου κι δ βρίσκεται αυτή καλοναδιμένη.

Η «ΑΚΡΟΠΟΛΗ» τής Τρίτης χτύπησε με άρθρο τή τό Διάδοχο γιατί καταδέχτηκε νά πάει σ' ένα Ξενοδοχείο τής Κηφισιάς και νά καθίσει σέ τραπέζι που τόκανε κάποιος άπό τήν καλή κοινωvία. Και λέει πώς “Ένας Διάδοχος δέν πρέπει νά κατεβαίνει έτσι.

Δέ συμφωνώμε καθόλου με τήν τέτια λογική. “Ο Διάδοχος δέν είναι κανένας θεός, είναι άθρωπος σαν όλους μας, και τό νά πλησιάζει άλλους άθρωπους δέν τό βρίσκουμε και πολύ παράξενο. “Ένα μονάχα θά μπορούσαμε νά παρατηρήσουμε. Γιατί μονάχα πλησιάζει τους άθρωπους τής ακαλής κοινωvίας και δέ συναναστρέφεται λιγάκι και με τον άλλο κόσμο, που κλείνει τον άληθινό ρωμαίικο χαρακτήρα. Γιατί δηλαδή κάθεται στά τραπέζια των ψευδοαριστοκρατών, και δέν πήγε ποτέ και σέ καμιά λαϊκή γιορτή, ή σέ κανένα τραπέζι καμιάς συντεχνίας;

“Απ' αυτή τή μεριά έπρεπε νά ζητάσει τό ζήτημα ή “Ακρόπολη, κι όχι νά κάθεται νά λέει άμελέτητα πράματα και τής στιγμής, πώς τάχα δ έλληνικός λαός είναι άριστοκρατικός, κι όχι δημοκρατικός.

ΤΙ ΘΑ πεί άριστοκρατικός λαός; “Αφού είναι, λαός έν μπορεί νά είναι άριστοκρατία, κι έν είναι άριστοκρατία τότε δέν μπορεί νά είναι λαός. “Ένα κ' ένα δυό.

Μά τί διάκρισεις είναι αυτές που ξεουτρώνουν κάθε τόσο στή μέση. “Ολοι οι ρωμιοί είναι ένα. Μιά διάκριση μονάχα υπάρχει. Πώς άλλοι είναι πλούσιοι, κι άλλοι φτωχοί. “Όχι απ' αυτό άλλο τίποτα δέ χωράει. “Έξέν άν ή “Ακρόπολη νομίζει πώς δ “Έλληνικός λαός είναι ή άριστοκρατία των έπι ρής λαών. Τότες όμως πρέπει νά πάει νά κάμει συντροφιά με τό Μιστριώτη, πρώμα βίβαια που καθόλου δέν τής γουστάρει.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ των Έσωτερικών κ. Λεβίδης διάταξε τήν “Αστυνομία νά βάνει στά φρέσκα κάθε πολιτη που κάθεται στό δρόμο και βλαστήμαί Χριστού; και Παναγίας. Τό μέτρο καλό και άγιο. Μά νομίζουμε πώς πρώτα πρώτα έπρεπε νά διατάξει τήν “Αστυνομία νά βάλει στή φυλακή τον έαυτό της, γιατί δέν υπάρχει άστυνομικό όργανο που νά μήν έχει τή βλαστήμια στό στόμα του σά εσημείο ύπερσείας». Κι δ κοσμάκης, φυσικά, βλέποντας χωροφύλακες κι άστυνομικούς νά βρίζουνε όλημερίς, δέν τ' έχει γιά κινδ νά κάνει κι αυτός τό ίδιο.

“Ωστε κ. Λεβίδη άπό τήν ούρα άρχισες κι όχι άπό τό κεφάλι, και φαίνεται σά νά ξεχασες τήν παροιμία που λέει πώς τό ψάρι δέ βρωμάει άπό τήν ούρα.

ΚΑΠΙΑ βουργαρίακη φημερίδα έγραψε άρθρο γιά νά σύρει τήν προσοχή εκείνων που καταπιέζοντας τους ρωμιούς, τους αναγκάζουν νά φύγουν άπό τή Βουργαρία. Οι ρωμιοί, λέει, είναι στοιχείο εργασίας γιά τή χώρα μας κι όσο φύγουν αυτοί, τόσο πρέπει νά λυπούμαστε, γιατί έτσι άδυνατιζουμε τον πληθυσμό μας και μένει ή γις μας δίχως χέρια.

γιά πολλούς και διάφορους λόγους, που δέν είναι τώρα ή ώρα νά τους ξεδιαλύουμε, άποξενώθηκε πιά άπ' τήν ιστορική παράδοση κι άρχισε νά αίστάνεται κάποιες άλλες ανάγκες και κάποιες άλλες παράδοσεις, νά πλαθώ ανάγκες κοινωνικές και κοινωνικές παράδοσεις. Ξέρω πώς πολλοί θά μου πούνε πώς άφού μια φορά ήρθαμε στις κοινωνικές παράδοσεις τότε πρέπει νά κοιτάζουμε άπό πιδ ψηλά και νά δούμε πώς άπάνω άπό τίς ντόπιες υπάρχουν και κάποιες άλλες πιδ μεγάλες και πιδ παγκόσμιες, άλλά στους κάποιους τέτιους άπαντώ πώς αυτά έρχονται με τή σειρά τους, γιατί ή Τέχνη δέν τρέχει με πηδήματα, άλλά περπατάει με τήν ήσυχία της κι ότi τό μεγάλο ζήτημα γιά τήν ώρα είναι νά ξεδιαλυθί τί όρόμο πρέπει νά ακολουθήση τό θεατρώ μας.

Και στό ξεδιαλισμα αυτό, στήν πρώτη ίσως και πιδ διαλεχτή θέση θά μπή μια μέρα άπ' τήν ιστορία τής φιλολογίας μας τόνομα του Ταγκόπουλου και ή ως τά τώρα φανερωμένη εργασία του. Και λέω κή ως τά τώρα φανερωμένη γιατί δ τεχνίτης που παίρνει τήν έμπνευσή του άπ' τή Ζωή και που γιά σύβολό του έχει τήν Άλήθεια, δέν μπορεί παρά όλο και νά τραβάη μπροστά, κι όλο και νά άνεβαίνει προς κάποια κορφή που άπό κει θά ξανοίξη κάποιους

παγκοσμίουτερος δρίζοντες, εκείνους που παραπάνω είπα πώς έρχονται σ.γ.α σιγά και με τον καιρό, και που μπροστά στά μάτια του συγγραφέα που μουδω σε άφορητή νά γράψω αυτές τίς γραμμές, άρχισαν κι όλας νά ξετυλίγουνται άπ' τή στιγμή που γράφαστό τέταρτο δράμα μου που άπό τώρα τόχω στό νού μου, θά βγάλω νικήτρα τήν Άλήθεια.

Είπανε μερικοί πώς ή “Αστρούλα δέν είναι Ρωμιοπούλα. “Απάντηση σ' αυτό δίνεται μ' όσα γενικά έγραψα παραπάνω. Δέ θά προστέσω λοιπόν τίποτα περισσότερο γι' αυτό τό ζήτημα. Παίρνοντας άφορητή όμως άπ' αυτό θά σημειώσω έδω πώς εκείνο που χαρκτηρίζει όλους αυτούς που κάθε τόσο ξεφωνίζουν γιά ντόπιες και γιά ξενόφερτες μορφές είναι μια βαθειά έγνοια όχι μονάχα κάθε σύγχρονης ξένης κοινωvίας, άλλά και τής δικής μας άκομη και περισσότερο άπ' όλα εκείνης ίσα-ίσα τής κοινωvίας που αυτόι θαυμάζουνε, δηλαδή τής καθαυτό ντόπιας, τής ακατά παράδοσιν ρωμαίικης κοινωvίας, που μέσα της βρίσκεται και ακατά παράδοσιν ρωμιοπούλα. Και τήν ακατά παράδοσιν αυτή ρωμιοπούλα τή φαντάζονται οι άγαθοί άφροι άνθρωποι τό

ψηλά και τήν έχουν στημένη σ' ένα τέτιο βάρη, που μόνο ειρωνικό χαμόγελο έχουνε γιά κείνον που θά τολμούσε νά τους πη πώς και στήν όμορφιά και στήν έξυπνάδα δέν έχει τίποτα τό ξεχωριστό κι ότi κάποτε μάλιστα στίκεται και πιδ πολύ χαμηλά άπό πολλές συναδερφούς της Εύρωπαιες. “Ας μήν κατσοφιάσουν μερικοί καλοθελητάδες κι άς μήν ξυνίσουν τά μούτρα τους γι' αυτά που λέω. Οι περισσότεροι άπ' αυτούς τίς ακατά παράδοσιν ρωμιοπούλες τίς μελέτησαν στις συλλογές του Λεγκράν και του Πασσώβ. “Αν ήθελαν με τον ίδιο τρόπο νά μελετήσουν και τίς σημερινές Παρισιάνες, λόγω χάρη, τότε διαβάζοντας τά μυθιστορήματα του Ζολά θά νόμιζαν ότi είναι όλες τους ζώα ή ξεφυλλίζοντας τά ρομάντζα του Ούγκώ θά τίς φανταζόντουσαν όλες τους γιά άγγέλους. Είναι όμως όλες τους ζώα ή όλες τους άγγέλοι; “Αλλά γιατί νά σταθούμε ώ; έδω; “Αν ήθελαν οι κύριοι αυτοί νά ρίξουν μια ματιά στις διάφορες δικαστικές άπόψεις, τίς σκετικές με γυναικειά έγκλήματα, νά τίς μελετήσουν και νά τίς παραβάλουν (λογαριάζοντας παντα τήν άνκλογία του πληθυσμού) με τίς άπόφασες των εύρωπαικών δικαστήριων τότε θάβλεπαν ότi και στό ζήτημα τής έγκληματικότητας ή ρωμιοπούλα δέ μέ-

Ἄπ' αὐτὸ φαίνεται πὺς ἄρχισαν καὶ τὸ συλλογίζονται γιὰ καλὰ, οἱ φίλοι Βούργαροι, κείνο πὺς ἔκαμαν παρασυρμένοι ἀπὸ τὸν πῖο φανατικὸ καὶ κούφο πατριωτισμὸ. Ἐχασαν ἀπὸ τῆ χώρα τους ἕνα πολύτιμο στοιχείο, δίχως λόγο. Μποροῦμε ὁμῶς νὰ ρωτήσουμε : ἄπ' αὐτὸ τὸ πολύτιμο στοιχείο ἡμεῖς πὺς τὸ δεχθήκαμε τί ὠφελήκαμε ; Μὲ τί τρόπο τὸ μεταχειριστήκαμε ;

Κινένας δὲ θὰ δώσει τὴν ἀπάντησιν.

ΑΠΟΡΙΕΣ

Ἄπὸ καιρὸ τώρα ἕνα δυὸ ρωτήματα μέσα στὸ νοῦ μου γυρίζουνε, σχετικὰ γιὰ τὴ γλῶσσα, καὶ περιμένω νὰ βρῶ μοναχὸς μου τὴ λύση τους. Ἐπειδὴ ὡς τώρα ἡ λύση αὐτὴ δὲν παρουσιάστηκε, ἄς μὲ ἐπιτραπῆ νὰ υποβάλω ἐδῶ δημοσίᾳ τὶς ἀπορίες μου. Ἡ πρώτη μου ἀπορία ἀφορᾷ ζήτημα ὀρθογραφίας ἢ ἄλλη εἶναι πολὺ πῖο σημαντικὰ γιὰτὶ ἔχει νὰ κάμει μὲ τὴ γλῶσσιν τὴν ἴδια.

Ὁ λόγος λοιπὸν γιὰ τὸν κ. Ὁ Λέκας Ἀρβανίτης μὲ πρόλαβε μὲ τὸ κῆρυξο του στὸ φύλλο 290 τοῦ «Νουμά». Δὲν ἔχω τίποτα νὰ προσθέσω. Ποτέ μου δὲν τὸ κατάλαβα αὐτὸ τὸ κ. χωρὶς ἀπόστροφο. Εἶναι συλλαβὴ ; Ὅχι βέβαια, ἀφοῦ τὸ κ. κάνει συνίζηση μὲ τὸ παρακάτω φωνήεντο. Εἶναι λοιπὸν ἕνα σύμφωνο ἢ ἂν θέλετε ἕνα σύμφωνο καὶ τὸ μισὸ ἐνὸς διφθόγγου, πὺς στέκεται κρεμασμένο στὴ μέση τοῦ λόγου χωρὶς ἀπόστροφο. Ὅμοιο πρᾶγμα δὲν ξέρω στὴ γλῶσσα μας.

Ὁ Φιλήντας δὲ μὲ πείθει. Τὸ συμπέρασμα του εἶναι : βγαλμένο μὲ τὸ σπαθί : δὲ γίνεται, λέει, ἀποκοπή, παρὰ γίνεται συνίζηση, λοιπὸν εἶναι παράλογο νὰ βάζουμε ἀπόστροφο. Ὁ Ψυχάρης στὴ Revue Critique, ὅπου παραπέμπει, λέει On sait que.....Μιλεῖ βέβαια γιὰ κείνους πὺς τὸ ξέρουν. Ἐγὼ δυστυχῶς δὲν τὸ ξέρω, οὔτε ξέρω πὺς νὰ τὸ βρῶ. Ἐχω μεγάλη ὑπόληψιν στὴν ἐπιστήμη, καὶ φαντάζομαι πὺς εἶται ἢ εἶναι, μὲ ἰνόςω δὲν ξέρω τὸ γιατί, ὅχι μόνον δὲ βρίσκω παράλογο νὰ βάζω ἀπόστροφο, παρὰ μὲ φαίνεται πὺς θὰ ἔκανα πρᾶγμα παράλογο ἂν ἔλλαζα μὲ συνειθισμένη γραφὴ, χωρὶς νὰ καταλαβαίνω γιὰτὶ τὴν ἄλλᾳζω.

Λοιπὸν, γιὰ νὰ θέσω καθαρὰ τὸ ζήτημα: Βέβαια, ἂν γίνεται συνίζηση, δὲν πρέπει νὰ βάζουμε ἀπόστροφο, ἂν καὶ θὰ εἴτανε σωστότερο σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν νὰ γράφομε τὸ κ. ἐνωμένο μὲ τὴν ἀκόλουθον λέξιν. Ἀλλὰ πὺς ξέρουμε ὅτι γίνεται συνίζηση κ. ὅχι ἀποκοπή, καὶ ποιά εἶναι τὰ ἀνάλογα

νεὶ καθόλου πῖτω, καὶ θὰ βρισκόντουσαν ἀνγκασμένοι νὰ σβύσουν ἀκόμη μὲ ἄπ' τὶς διαφορὰς ἄλλου ζῖον πὺς ἔχουν πλάσει γιὰ λογαριασμὸ τῆς. Τὸ ἐνάντιο οἱ ρωμιόπουλες πὺς ἀνήκουσι στὶς κοινωτικὰς τὶς ἔμπροσθεν ἀπὸ τὸν εὐρωπαϊκὸ πολιτισμὸ, καὶ ἐκεῖνες τέλος πάντων πὺς χωρὶς νᾶχουν χάσει τὸ ἑλληνικὸ εἶγῶν — πρᾶγμα πὺς καὶ νᾶθελαν δὲν μπορούσαν νὰ τὸ κάνουν — ἔχουν ἀκολουθήσει μὲ ὅποια ἐξέλιξιν, σ' αὐτὲς λέω τὰ γυναικεῖα ἐγκλήματα καὶ πολὺ πῖο σπάνια εἶναι καὶ πολὺ πῖο ἀλαφριά. Καθὼς βλέπουν οἱ κύριοι κριτικοὶ ἐγὼ τᾶναποδογυρίζω τὰ πρᾶγματα καὶ τὰ κοιτάζω ἄπ' τὴν ἀνάποδὴ μεριά καὶ δὲν περιμένω νὰ γνωρίσω τὶς ρωμιόπουλες μονάχα ἄπ' τὰ δημοτικὰ τραγούδια πὺς τᾶκανε ὁ δεῖνα τσοπάνης κ. ὁ τᾶδε ἀρματωτὸς στὴν ὥρα τοῦ μερακιοῦ του, ὅπως ἂν θελήτω νὰ δώσω τὴ γνώμη μου γιὰ τὴν ἀξία ἐνὸς δέντρου δὲ θὰ λογαριάσω μὲ νᾶχα τί λογιῆς πρασιναδά καὶ ἴσμο θὰ δῖνη τὴν ἀνοῖξιν, ἀλλὰ καὶ τί λογιῆς κούτσουρο θὰ στηλῶν μπροστὰ στὰ μάτια μου ὅλο τὸν χειμῶνα. Ἀλλὰ γιὰ ἕνα τέτοιο ζήτημα θὰ ταίριαζε νὰ μιλήσῃ κανεὶς πῖο ἀναλυτικὰ καὶ πάντα στοχαζομαι ἀργότερα νὰ γράψω κάτι ξεχωριστὸ ἀπάνω σ' αὐτό.

Σταματῶ λοιπὸν ἐδῶ καὶ λέω πὺς ἡ Ἀστρού-

φαινόμενα πὺς μᾶς ὀδηγοῦνε γιὰ νὰ προτιμήσομε αὐτὴ τὴν ἐξήγησιν ; Ἐγὼ βλέπω, μὲ τὰ ἀγλωσσολόγητα μάτια μου, ὅτι ὁ σύνδεσμος μὲ, πὺς εἶναι τῆς ἴδιας μορφῆς μὲ τὸν και, παθαίνει ἀποκοπὴ κ. ὅχι συνίζηση : μ' αὐτό, ὅχι μαντό. Γιατὶ ἄραγε κ' ἐδῶ τὸ ε νὰ μὴ γίνεταί ι ; Λοιπὸν ἡ φυσικότερη ἐξήγησιν θὰ εἴτανε πὺς τὸ ἴδιο συμβαίνει μὲ τὸν και, μὲ τὴ διαφορὰ, πὺς ἐδῶ τὸ μ ἔχει μὲ προφορὰ, τὸ κ ἔχει δυὸ, καὶ λοιπὸν γιὰ νὰ δείξομε πὺς τὸ κ' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ προσφερθεῖ καυτὸ, βάζομε ἕνα ι. Τὸ ι λοιπὸν δὲν προήλθε ἀπὸ τὸ αι, παρὰ τὸ βάλαιμ' ἡμεῖς ὡς σύμβολο γιὰ νὰ δείχνει τὴ μαλακὴν προφορὰ τοῦ κ, ὅπως ἡ γαλλικὴ βάζει ἕνα θ στὸ mangons.

Καὶ τώρα τὴν ἄλλη μου ἀπορία, μὲ φόβο πάντα. Συμβαίνει κάτι, πὺς ἂν ἔχω δίκαιο, εἶναι βαρὺ λάθος, βαρύτερο παρὰ νὰ γράψεις κανένα ν πρὶν ἀπὸ ἡμίφωνο ἢ κανένα σθ. Καὶ μὲ ἔρχεται αὐτὴ τὴ στιγμή τὸ ρῶτημα : πρέπει ἄραγε νὰ τὰ λέμε τὰ λάθια μας εἶται φανερά ; Μοῦ φαίνεται πὺς συζήτηση δὲ χωρεῖ. Ἄν ὑπάρχουν ἄνθρωποι πὺς θὰ τὸ παρεξηγήσουν, αὐτοὶ εἶναι οἱ στενοκέφαλοι : ἡμεῖς τοὺς γνωστικὸς ζητοῦμε νὰ πείσομε. Ἄν ἡ ἀλήθεια φεβαταί τὸ φῶς σὺν τὴν πρόληψιν, τότες εἶναι κ' αὐτὴ μὲ καινούρια πρόληψιν.

Λοιπὸν ὁ σύνδεσμος μὲ δὲν εἶναι στὴ θέσιν τοῦ ἐκεῖ πὺς τὸν βάζομε. Ἡ γλῶσσιν μας δὲ λέει ποτέ δὲν εἶναι μέρα μὲ εἶναι νύχτα, δὲν εἶμαι ἄρρωστος μὲ εἶμαι καλά, δὲ θέλω μόνον κρασί μὲ θέλω καὶ νερό. Τὴν ἀντίθεσιν τὴν ἔκφραζει μὲ τὸ σύνδεσμο παρὰ ἢ μόνον, ἢ χωρὶς σύνδεσμο : δὲν εἶναι μέρα, εἶναι νύχτα δὲν εἶμαι ἄρρωστος παρὰ εἶμαι καλά. Μονάχα τὴν ἐναντίωσιν (εἶται, θαρρῶ, μπορούμε νὰ τὰ ξεχωρίσομε) ἔκφραζει μὲ τὸ μᾶ : δὲν εἶναι μέρα, μὲ δὲν εἶναι καὶ νύχτα, εἶναι σούρουπο δὲν εἶμαι ἄρρωστος, μὲ μπορεῖ ν' ἄρρωστώσω θέλω κρασί, μὲ θέλω καὶ νερό. Ὁ καθένας, θαρρῶ, θὰ ὁμολογήσει πὺς αὐτὰ πὺς λέω δῶ εἶναι σύφωνα μὲ τὸ γλωσσικὸ τοῦ αἰσθημα. Νᾶ κ' εἶας πραχτικὸς κανόνας γιὰ τὸ ξεχωρίσιν τῶν δυὸ περιπτώσεων : τὸ μᾶ μπορεῖ πάντοτε ν' ἀντικατασταθεῖ μὲ τὸ ὁμῶς, ἐνῶ τὴν ἀντίθεσιν δὲ χωρεῖ ὁμῶς.

Τώρα, ἂν ἔχετε ὄρεξιν νὰ κάμομε καὶ τὴ λογικὴ ἀνάληψιν τῆς ἀντίθεσης καὶ τῆς ἐναντίωσης, μὲ φαίνεται πὺς στὴν ἀντίθεσιν οἱ δυὸ ἐνοιεῖς πὺς χωρίζετ' ὁ σύνδεσμος παρὰ εἶναι, μέσα στὸ νοῦ μου εἶ κείνη τὴ στιγμή, οἱ μόνες δυνατὲς περιπτώσεις. Ὁ-

των δηλαδὴ λέω δὲ θέλω κρασί παρὰ θέλω νερό, μόνον δυὸ πρᾶγματα ὑπάρχουνε μέσα στὸ νοῦ μου: τὸ νὰ θέλω κρασί καὶ τὸ νὰ θέλω νερό. Ἄλλη περίπτωσιν δὲ φαντάζομαι : δέχομαι γιὰ γνωστὸ πὺς ἐξάπνυτος θέλω ἕνα ἄπ' τὰ δυὸ. Ἐῶ στὴν ἐναντίωσιν, ἐξὸν ἄπ' τὶς δυὸ ἐνοιεῖς πὺς χωρίζετ' ὁ μᾶ (ἢ ὁμῶς), ὑπάρχουν κ' ἄλλες δυνατὲς περιπτώσεις. Ἡ ἴδιε ἢ παραπάνω φράσιν, μὲ τὸ μᾶ ἔχει ἄλλη ἐνοία. Ὁταν πὺς δὲ θέλω κρασί, μὲ θέλω νερό, ἔχομε στὸ νοῦ μας τρία πρᾶγματα : τὸ νὰ θέλω κρασί, τὸ νὰ θέλω νερό καὶ τὸ νὰ μὴ θέλω τίποτα. Εἶναι σὰ νὰ λέμε δὲ θέλω κρασί, μὲ μὴ νομίσω πὺς δὲ θέλω τίποτα, θέλω νερό.

Αὐτὴ τὴ λεπτότητα τῆς δημοτικῆς εἶναι κρίμα νὰ τὴ θυσιάσομε πρὸς μὴν ἀπροσεξία. Ἡ καθαρῶς δὲν τὴ κάνει αὐτὴ τὴ διάκρισιν, τὰ λέει καὶ τὰ δυὸ ἀλλᾳ (*). Καὶ εἶναι φανερὸ πὺς ἀπὸ καὶ πηγάζει τὸ λάθος δηλαδὴ τὸ μᾶ εἶναι μεταφράσιν τοῦ ἀλλᾳ. Εἶναι ἕνα κομμάτι καθαρῶς ἑξαχασμένο μέσα στὴ δημοτικὴ. Εἶναι ἄραγε ντροπὴ νὰ τ' ὁμολογήσομε ; Καὶ ποῖος τραλλὸς θὰ εἶχε τὴν ἀπείτησιν νὰ μὴ βρεθεῖ μέσα στὴ γλῶσσιν πὺς γράφομε καὶ κανέν' ἄχναρι ἄπ' τὸ γλωσσικὸ στρέβλωμα πὺς ἔγινε μέσα μας τόσον χρόνιον ;

Τὸ λάθος αὐτὸ τὸ ἀπαντῶ πολὺ συχνά. Εἶναι ὁμῶς καὶ πολλοὶ πὺς δὲν τὸ κάνουν ποτέ. Πολλὲς φορὲς εἶπα, πὺς γιὰ νὰ τὸ γράφουν τόσον σοβαροὶ καὶ μελετημένοι ἄνθρωποι, θὰ τὸ βρίσκουν βέβαια φυσικὸ, λοιπὸν δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι λάθος. Μὰ ὅστερα συλλογίστηκα πᾶλε πόσον εὐκόλῳ στὴ γραφτὴ γλῶσσιν ὁ ἄνθρωπος παρασύρεται ἀπὸ μὲ κακὴ ἀρχή, ἀπὸ ἕνα στραβὸ καλοῦπι πὺς ἔτυχε μὲ φορὰ νὰ βρεθεῖ μπροστὰ του. Καὶ θυμήθηκα πὺς μὲ φορὰ καὶ τὴν καθαρῶς φυσικὴ τὴ βρίσκω.

Νᾶ τώρα καὶ μερικὰ παραδείγματα, παρμένα στὴν τύχη ἄπ' τὸ «Νουμά» : «ὅχι σὺν ὄμοιο μὲ σὺν ἄνθρωπο» ἀρ. 289, σ. 7, στ. 2. «δὲ θέλησε νὰ μᾶς δώσῃ τὴ συγκίνησιν τοῦ ὄμοιο μὲ τὸ κῆρυγμα τῆς ἀλήθειας». ἴδ. φ. σ. 2, στ. 3, «δὲν πρέπει ν' ἀπελιπίεται μὲ νὰ ζῆ καὶ νὰ ἐλιπίη» ἀρ. 290, σ. 1, στ. 3. «νὰ μὴ δειλιάσεις μὲ νὰ τραβᾷς ἴσα τὸ δρόμο σου», ἀρ. 291, σ. 5, στ. 3. «ὅχι μόνον δὲ φάνηκε ἡ δημοτικὴ γελοία κανενός, μὲ ἡ ἐντύπωσιν στάθηκε σπουδαία», ἀρ. 288, σ. 5, στ. 2. ἀδῶ δὲ χω-

*) Καὶ ἡ γαλλικὴ δὲν τὴν κάνει τὴ βρίσκω στὴ γερμανικὴ μὲ τὸ a her καὶ τὸ son dern.

λα εἶναι καθαρὸ γέννημα τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς κοινωτικῆς, ἀλλὰ τῆς ἐξελιγμένης καὶ ὅχι τῆς ἐξορισμένης στὰ βουνὰ πᾶ κοινωτικῆς τῆς παραδόσης, κ. ὅτι ὅσον τὰ τέττα πλάσματα τὰ λένε ξενόφερτα μὲ τὴν ἴδιαν ὅτι εἶται ὑπερασπίζονται ἐτὰ πάτρια, δείχνουν κάτι ἄλλο πὺς κταντᾶται κάπως κομικὸ γιὰ λογαριασμὸ τους, πὺς τὰ περίφημα αὐτὰ πᾶ τρία πὺς ὑπερασπίζονται μὲ τόσο πάθος, καλὰ καλὰ οὔτε τὰ ξέρουν, οὔτε τᾶχουν γνωρίσει, οὔτε τᾶχουν μελετήσῃ ποτέ, κ. ἂν τοὺς πὺς νὰ μᾶς τὰ ὀρίσουν τί πρᾶγμα εἶναι, θὰ μείνουν μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα. Τώρα μπορεῖ ἡ Ἀστρούλα νᾶναι κάπως πρᾶϊμη καὶ νὰ περιμένῃ κάμποσον καιρὸ ὡς πὺς νᾶρη τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, πὺς θὰ γεννηθοῦν οἱ ἀδεσφᾶδες τῆς. Αὐτὸ τὸ παραδέχομαι κ' ἐγὼ. Ἀλλὰ αὐτὸ εἶν' ἄλλο ζήτημα, πὺς μόνον τιμὴ κάνει σ' εἶ κείνον πὺς τὴν ἔπλασε. Καὶ γι' αὐτὸ ἔχω τὴν γνώμη πὺς ὁ ποιητὴς προαισθάνεται. Γιατὶ ἂν κάποια ἰδανικὰ, κάποιους νέους πόθους, πὺς σκόρπια ἀκόμα ἐδῶ κ' ἐκεῖ γεμίζουν τὴν τριγύρω μας ἀτμοσφαῖρα, δὲν τὰ πρωτοπῆ τὸ στόμα τοῦ ποιητῆ, πὺς γιὰ νᾶναι τέτοιος θὰ πῆ πὺς εἶναι καὶ πῖο ἀνοιχτομάτης ἄπ' τοὺς ἄλλους, τότε ποιοὶ θὰ μᾶς τὰ πῶν ;

Καὶ τώρα θα μ' ἐρωτήσῃ κανεὶς ὅστε γιὰ μὲνα

τὰ ἔργα τοῦ Ταγκόπουλου δὲν ἔχουν καθόλου ψεγάδια ; Ὅχι μόνον ἐπιπόλαιος ἀλλὰ καὶ ἀμαθὸς θὰ εἶμουν ἂν νόμιζα πὺς ὑπάρχουν σ' αὐτὸν τὸν κόσμον καὶ πρᾶγματα ἀψεγάδιαστα. Ἐχουν λοιπὸν καὶ τὰ ἔργα τοῦ Ταγκόπουλου τὰ ψεγάδια τους καὶ κάποτε μᾶλιστα ἀρκετὰ. Ἀλλὰ ἐκεῖνο πὺς θὰ μπορούσα νὰ πῶ εἶναι πὺς τὰ ψεγάδια αὐτὰ γεννιοῦνται τὶς περισσότερες φορὲς ἀπὸ κάποια ὑπερβολικὴ ἐλευθερία πὺς δίνει ὁ ποιητὴς ἐτὰ προτερήματα του καὶ ὅτι κοντὰ μπορούμε νὰ προμαντέψομε τὴ μέρα πὺς θὰ ἐξαφανιστοῦνε ὅπως διόλου ὅταν ὁ χαλινὸς τῆς τέχνης τὰ σφιχτοδέτῃ ὅλα μαζὺ σ' ἕνα ἀρμονικὸ σύνολο.

*

Τὸν κατηγορήσαν καὶ κάποιοι ἄλλοι πὺς τὰ ἔργα του δὲ μᾶς παρουσιάζουν, λέει, ἕναν κάποιον τύπον ὁμορφίας πὺς πρέπει νὰ κλείνῃ μέσα του κάθε ποιητικὸν δημιουργημα. Δὲ μᾶς λένε ὁμῶς πὺς εἶν' ἐπὶ τέλος ; αὐτὴ ἡ ὁμορφία καὶ μὲ τί μέτρα τὴ μετρᾶνε γιὰ νὰ δοῦνε ἂν ὑπάρχει ἢ ὅχι ; Τὰ μέτρα αὐτὰ ποιοὶ τοὺς τᾶδωσαν ; Μήπως τοὺς τὰ παράδωκε κανεὶς θεός ; Βγήκαν ἀπὸ τὰ ἔργα ἄλλων. Ἐτσι λοιπὸν λέω κ' ἐγὼ, πὺς κάθε ἔργο γιὰ νὰ κριθεῖ δι-

ρεϊ ζούλια μὰ λύπη», ἀρ. 288, σ. 6, στ. 2. «ὄχι σὲ ποσότητα μὰ σὲ ποιότητα», ἀρ. 279, σ. 3, στ. 1 «δὲν τίς ἀποφασίζουμε μὲς μὰ οἱ προπατόροι μας» ἀρ. 279, σ. 6, στ. 1. «δὲ βγάξει μιὰ μὰ σὺβει τὸ κεφάλι», ἀρ. 279, σ. 8, στ. 2. «δὲν πουλιέται μὰ χορίζεται», ἀρ. 279, σ. 9, στ. 1. «δὲ δουλέψανε μὲ συνείδηση μὰ μὲ σὺφῆρο», ἀρ. 303, σ. 5, στ. 2.

ΕΙΣΑΓΙΟΣ ΓΙΑΝΙΔΗΣ

ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ

Εἶχα ἀπὸ καιρὸ πολὺ στὸ νοῦ μου τὸ «Νουμᾶ» καὶ δὲν εὗρισκα τρόπο νὰ στρώσω πέντ' ἕξη ιδέες νὰ σὰς τίς προσφέρω. Μοιάζω μὲ τὴν ιδιότροπη μάννα πού τρέμει νὰ στείλῃ στὸ νεῖο κωμαζωμένη μοναχοκόρη, γιὰ τὴν φαίνεται πὼς δὲν ἔχει φόρεμα κατάλληλο—νὰ συλλογίζεται κανεὶς νὰ ντύσῃ μιὰ ἰδέα! σὺναί πολλοί, πού τὸ στοχάζονται δουλειὰ μικρὴ—μιὰ τσιμπιὰ στὸ μελάνι—λίγο γυαλιστερό χαρτί καὶ ὅποιου δὲν τ' ἀρίσει, ἄς λέῃ—ἐγὼ, ἔχω ἄλλη γνώμη—ὅταν μὲ πιάνει ὄρεξη νὰ γράψω, εἶμαι δειλὸς σὰ νιοπαντρεμένη κόρη—καὶ στὸ ὕστερο ἀναίδη τὸν ἥλιο τὸ παιδί τῆς φαντασίας μου, σὰν τὸ σχολαστικὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Διογένη τὸ κρύβω, γιὰ τὴν ντρέπομαι νὰ παρουσιάσω στὸν κόσμον τόσο δὲ πρᾶματακι!

Ἄλλὰ μούφερε τὸ αἷμα στὸ κεφάλι, τὸ γράμμα πού ἐδημοσιεύσατε τίς περασμένες, καὶ μὲ κίντυνο νὰ κουράσω τὴ καλοσύνη σας, παρακαλῶ, κάμετέ μου, ἂν θέλετε λίγη θέση νὰ καθήσω κοντὰ σας.

Πὼς σὰς φαίνεται αὐτὸ τὸ συμβολικὸ ξεθύμασμα; καὶ πὼς ἀλλοιῶς νὰ τὸ ὀνομάσουμε—σ' ἐμένα ἄρесе πολὺ—πᾶρα πολὺ, τὸ διάβασα καὶ τὸ ξαναδιάβασα. Ὅπως καμμιά φορὰ βλέπει κανεὶς παιδιὰ τοῦ δρόμου νὰ χαλεύουνε μ' ἕνα κερὶ στὸ χεῖρ στὸ σκοτάδι τίς δεκάρες πού ἐκυλίσανε ἀπὸ τίς τσέπες ἀπρόσχετου διαβάτη, ὅμοια καὶ γὼ μὲ τὸ ταπεινὸ φανάρι τοῦ τεχνικροῦ ἐπιγύρισα καὶ ἔβαλα στὸ χεῖρ κάμποσο ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ θησαυρὸ πού ἐσκόρπισε στὴς στῆλες τοῦ «Νουμᾶ» ἡ ἱμπνευσμένη αὐτὴ διαβατικὴ πέννα.

Τὴ ὁμορφὸ γράμμα! μὰ τὴν ἀλήθεια ὁμορφὸ—ἀνώμαλο ἂν θέλετε, δυσκολονόητο λίγο, ἀλλὰ πρωτότυπο, γιομάτο αἰσθητικὰ καὶ πάθος! Ἐκεῖνη πού τῷ γράφει δὲν εἶναι ἴσως συγγραφέας, γιὰ τὴν δὲν ἔλαβε

καὶ πρέπει νὰ μετρηθῇ μὲ μέτρα βγαλμένα ἀπ' αὐτὸ τὸ ἴδιο. Ἄλλὰ δικίον νομίζω νὰ εἰπωθῇ ἰδῶ μιὰ γιὰ πάντα στοὺς κάποιους τέτοιους, πὼς ἡ ὁμορφιά τέτια πού τὴν ἰννοοῦνε εἶτανε εἶναι καὶ θὰ εἶναι πάντα τὸ σημάδι μιᾶς τέχνης ξεπεσμένης καὶ ὁ πόθος μιᾶς κοινωνίας πού βρίσκεται σὲ κατάπτωση, καὶ ὅτι ἕνα τέτιο σημάδι κ' ἕναν τέτιο πόθο μάταια τὸν ζητᾶνε καὶ θὰ τὸν ζητᾶνε πολὺν καιρὸ ἀκόμα στὴ Νεοελληνικὴ Τέχνη πού μόλις τώρα ἀρχίζει τὸ ἀνθισμὰ τῆς καὶ πού ταιριαστὸ ταῖρι τῆς ἔρχεται ὄχι ἡ λατρεία τῆς κάποιος τέτιας ὁμορφιάς ὅπως τὴ θέλουν αὐτοὶ ἀλλὰ ἡ ἀδάμαστη ψυχὴ καὶ τὰ τιτανικὰ νεῦρα τοῦ ἥρωα πού ξεκινᾶει γιὰ νὰ καταπιασθῇ κάποιον μεγάλο καὶ ὑπεράνθρωπο ἀγῶνα. Καὶ οἱ ἀδάμαστες ψυχὲς καὶ τὰ τιτανικὰ νεῦρα—καὶ ἄς τὸ ποῦμε ἰδῶ μιὰ γιὰ πάντα δὲν εἶν' ἐκεῖνα πού μᾶς δίνουν τοὺς τύπους τῆς συμμετρικῆς ὁμορφιάς, ἀλλὰ ἐκεῖνα πού ἐξαντλήσουνε ὅλη τους τὴ ζωτικότητᾴ στὴ δουλειᾴ τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ Λαμπροῦ, ἀφίνουν γιὰ τίς ἀκόλουθες γενεές, γιὰ τοὺς ἐκφυλισμένους, κορευλιασμένους ἀπογόνους τους τὸν πόθο καὶ τὴν λατρεία τοῦ Ωραίου καὶ τοῦ Καλοῦ. Καὶ τὸ καθρέφτισμα μιᾶς τέτιας ψυχικῆς κατάστασης πολὺ ἀδικοῦνε καὶ τὸν ἑαυτὸν καὶ τὴν ἐποχὴν μᾶς ἐκεῖνοι πού ζητᾶνε νὰ τῷ δώσουν στὴ σύγχρονῃ τέχνῃ μᾶς. Κ' ἴσως γι' αὐτὸ καὶ ἴσως μόνο γι' αὐ-

καὶρο νὰ γίνῃ τέτοια, ἢ, ἀκόμα καλῆτερα γιὰ τὴν αὐτὴ ἡ δουλειὰ δὲ θὰ τῆς ἄρесе. Κι αὐτὸς εἶναι ἄσφαλτα ὁ λόγος πού σὲ κάνει νὰ βρισκῆς στὸ γράψιμο τῆς περισσότερη ἱμπνευση παρὰ μέθοδο καὶ συχίτερα τὴν καρδιὰ ἀπὸ τὸ κοντύλι, δὲν ἔχω καμμιά ἀμφιβολία πού ἂν εἶχε θέληση, θὰ εἶχε κάμει κάτι πολὺ μεγαλεῖτερο ἀπὸ κείνο πού ἔκαμε. Μιὰ συλλογὴ, ἂν μᾶς εἶχε χαρίσει ἀπὸ παρόμοια γράμματα, ἀγαπητὴ «Νουμᾶ», θὰ εἶχαμε στὸ ἐνεργητικὸ μᾶς σήμερα πού μιλοῦμε, ἕνα τόμο πού θὰ εἶχε ὅτι καὶ ἂν πῆς. Γιὰ τὴν ὥρα, ἔγραψε γιὰ τὴν ἀνάγκη νὰ σκεδιάσῃ στὸ χαρτί ὅτι ἔβλεπε μπροστά τῆς· ἀλλὰ στὸν ἴδιο τὸν καιρὸ, δὲν ἔλαβε τὸν κόπο νὰ σκεφθῇ ἂν εἶναι εὐκολο στὸν καθένα πού θὰ δικιάσῃ νὰ μπῆ στὴν ἐνοία ἀπὸ τὸ γράψιμο τῆς.

Ἄν καὶ, μὲ λίγη προσοχὴ βρίσκει κανεὶς ἐκεῖ μέσα ὅτι χρειάζεται γιὰ νὰ εὐχαρισθῆθῃ καὶ κάτι παραπάνω. Γράψιμο ὅμως ὁμορφὸ—ὄλο ἕνα χρώμα—μὲ φράσεις ζωηρές, λίγο ἀσυνάρτητες ἂν θέλετε, μὲ τὴν ἴδια πάντα σκέψη πού ἴσως πηγαινόχεται πολὺ· ἀλλ' αὐτὸ δὲν κάνει καὶ τόσο κακὸ, τὸ μοναχὸ ἀληθινὸ ἐλάττωμα πού τοῦ βρίσκω, εἶναι οἱ εἰκόνες του, μὲ φαίνονται πολὺ στίρες, σὲ κείνο, πού κατὰ τὴν κρίση μου, ἔπρεπε ν' ἔρχονται μπροστά τόσο μονάχα, ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ τίς ἀρπάζει κανεὶς στὸ φτερό. Ἄλλὰ, καὶ μ' αὐτὰ τὰ μικρὰ ἐλαττώματα, τὸ γράμμα εἶναι ὁμορφὸ! εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ καλῆτερα ἀπ' ὅσα ὡς τὴν ὥρα, ἔτυχε νὰ μελετήσω. Ἐκεῖ μέσα τοῦ ψυχῆ δυνατῆ, μιὰ δύναμη πού χώνεται σὰ φυλλοκάρδια σὰ σίδηρο ἀναμμένο, φέρνει τὴ σκέψη σὲ ὕψη αἰθέρια καὶ ξανοίγει στὸ μυαλὸ ἰδέες καὶ λογισμοὺς ἀπὸ εὐγένεια γιομάτους, ἀπλώνεται σὰ γαλάζιος ὀρίζοντας ἀνοιχτὸς καὶ σὰ βαθειὰ θιά τοῦ συχνοβολεῖ λάμψη πού φωτίζει τὴ συνείδηση καὶ παρηγοροῦνε τὴν καρδιά.

Φοβᾶμαι μὴ πῶ κάτι ὑπερβολικὸ· ἀλλὰ, θὰ τὸ μολογήσω μ' ὅλη μου τὴν εἰλικρίνεια—ἂν ἐτύχαινε νὰ γνωρίσω πρωτῆτερα τὴ συγγραφέα καὶ μὲ ζητοῦσε τὴ γνώμη μου, θὰ τῆς εἶχα βάλει στὸ νοῦ νὰ γράψῃ αὐτὸ τὸ γράμμα. Ἡ φυσικὴ τῆς κλίση, ὁ χαρακτήρας τῆς, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο σκέφτεται, φωνάζουνε μ' ὅλη τους τὴ δύναμη πὼς αὐτὴ εἶναι ἡ δουλειὰ τῆς.

Μπορεῖ ὅμως νὰ βρεθῇ κάποιος νὰ πῆ—καὶ τί

τό, ἐπειδὴ κρίνουν τὰ διάφορα βιβλία πού πῆφτουν στὰ χεῖρα τους κάπως δογματικὰ καὶ χωρὶς νὰ λογαριάζουν καθόλου τίς ἀνθρωπολογικὲς καὶ κοινωνιολογικὲς ἀφορμὲς πού πρωτοστατοῦνε στὸ γέννημα, στὸ μέστωμα καὶ στὸν ξεπεσμό μιᾶς φιλολογίας, ἴσως γι' αὐτὸ λίω βρέθησαν μερικοὶ πού εἶπαν πὼς βρίσκουν κάπως ξενότροπα καὶ ὄχι ρωμαϊκὰ τὰ δράματα τοῦ Ταγκόπουλου, τὰ μόνον ἴσως δράματα πού γι' αὐτὰ θὰ μπορούσε νὰ πῆ κανεὶς, πὼς εἶναι τὰ καθαυτὸ ρωμαϊκὰ, τὰ καθαυτὸ ἰστορία καὶ ὁ καθαυτὸ καθρέφτης τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς κοινωνίας. Κι ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία σήμερα μοιάζει σὰν ἕνα καραβὶ πού βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ δύο ἀπρογιάλια. Ἐπάρχουν κάποιον πού καθισμένοι στὴν πρύμνη κοιτᾶνε κατὰ τὴν ἀμμουδιὰ πού ἀφίνουμε πίσω μᾶς. Ἐπάρχουν ὅμως καὶ κάποιον ἄλλοι πού ὄρθιοι στὴν πρῶρα ἀγναντεύουν μὲ λαχτᾶρα τὸ ποθητὸ ἄκρο γιάλι, πού ὄλο πιά τὸ ποθοῦμε καὶ τὸ διψᾶμε καὶ πού σὲ λίγο θὰ ριζοῦμε τὴν ἀγκυρὰ μᾶς. Κι ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ἀκούραστη καὶ ἀδάμαστη, γεμάτη ὄρημν καὶ πάθος ξεχωρίζει ἡ διαλεχτὴ μορφή τοῦ ποιητῆ τῶν «Ἀλυσίδων». Καὶ μιλάω ἔτσι γιὰ τὸν Ταγκόπουλον κατ' ὀρθωσὲ νὰ πατήσῃ μὲ τόση ἀκρίβεια τὸ δρόμο πού πρέπει νὰ τραβήξῃ τὸ δράμα στὸν τόπο μᾶς, ὥστε ὅποιος μιλάει πιά γι' αὐτόν, μιλάει πιά γιὰ τὸ θεῖατρό μᾶς.

Anvers Μάρτιος 1908.

ΚΟΥΛΟΥΒΑΤΟΣ

σκοπὸ ἔχει τὸ γράμμα αὐτὸ; πού θέλει νὰ φτάσῃ ἐκεῖνη πού τῷ γράφει; ἤριστε ἐρώτηση—καὶ τί ἐξήτασσε ὁ Ἰάκωβος Ὅρτις μὲ τὴν ἐπιστολογραφία του; δὲν εἶναι καὶ αὐτὴ μιὰ πρόχειρη ἀνατομία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, ἄρρωστης ἢ γιαιτρεμμένης; Τί ἤθελε ὁ Βάγνερ, μὲ τὴν ἀκατανόητη σύνθεσή του, πού βαστάει κλεισμένη τὴν ἀρμονία μέσα τῆς ὅπως οἱ θλασσόπετρες τὰ μαργαριτάρια; οἱ μεγάλοι παλμοὶ παρουσιάζονται πάντα μὲ πρωτότυπη παραξενιὰ φοβίζουνε στὴν πρώτη τους ἐμφάνιση, ὅσο πού νὰ τοὺς καταλάβῃ ὁ κόσμος, ὕστερα λίγο-λίγο γίνονται νοητοὶ καὶ ἐνθουσιάζουνε καὶ ἐπιβιβάζουνε τὴ δύναμή τους. Τὰ ἠθικὰ φάρμακα, σὰν ἐκεῖνα πού γιαιτρεύουνε τίς φυσικὲς ἀδυναμίες, στὴν ἀρχὴ δὲν ἀρίσσουνε, φέρνουνε μάλιστα ἀηδία, ὕστερα ὅμως ἀπὸ πολλὰ βάσανα καὶ ἀγῶνες νικᾶνε καὶ δείχνουνε τὴν εὐεργετικὴ τους δύναμη.

Ὁ ἀγῶνας τοῦ «Νουμᾶ» μεγάλος ὅπως εἶναι, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κάτι τέτοιους παλμούς καὶ ἀπὸ ἰδέες πρωτότυπες καὶ γερές τὸ γράμμα τῆς Ἰντας Γαρτζῶνη μὲ φαίνεται πολὺ ὠφέλιμο καὶ γι' αὐτὸ ἐστοχάστηκα πὼς εἶχα ὑποχρέωση νὰ τοῦ ἀφιερῶσω αὐτὰ τὰ ἐδῶ μου λόγια.

Θὰ φροντίσω ἀργότερα νὰ ἐξηγηθῶ καλῆτερα.

Κέρκυρα 28 Θεριστῆ 1908.

THOMAS

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

ΤΑ ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ

Νέα Παναθήναια—Κινηματογράφος—Πρωθυπουργία—Ἰωάννης Κωλέτης—Ὁ μαρμαρωμένος βασιλιάς.—Ὁ Μησιέλος.—Ἡ χειροαφτημένη—Ἡ ἠχὸ τῆς λίμνης—Τὸ τίμιον σπῆτι—Τὰ ἀπρόοπτα τῆς ἀπογραφῆς—Φωτεινὴ Σάντση—Μαρία Πενταγιώτισσα.

Σὲ δύσκολη θέση βρίσκεται ὁ κριτικὸς πού θέλει νὰ μιλήσῃ γιὰ ὅλα τὰ πρωτότυπα ἑλληνικὰ ἔργα πού παίζονται στὰ θεῖατρα μᾶς. Ἡ κριτικὴ συνείδηση τότε σκουντᾶ νὰ καθίσῃ καὶ νὰ ἀναλύσῃ ψυχολογῶντας τίς κάθε λογῆς θεατρικὲς ἀνοησίες τοῦ κάθε δημοσιογράφου, πού τοῦ σκαρφίστηκε νὰ παρουσιασθῇ καὶ συγγραφέας. Μὰ ἔρχεται ἡ ἀνθρώπινη ἀγανάχτηση νὰ πνίξῃ αὐτὴ τὴν κριτικὴ συνείδηση, καὶ ἀκόμα τὸ ἔλεος πρὸς τοὺς ἀναγνώστες του, πού σὲ τίποτα δὲ φταίξανε γιὰ νὰ διαβάσουνε ἔστωντας καὶ μὲ τὸν μπαλντὰ στὸ χεῖρ τίς διαφορὲς θεατρικὲς κουφιοκεφαλίες.

Τὸ εἶπαμε καὶ ἄλλοτε πὼς ἡ Τέχνη στὴν Ἑλλάδα περνᾶει σήμερα ἀπὸ κρίσιμη ἐποχὴ. Αἰτία κυριώτερη ὄλο τὸ ψευτοκοινωνικὸ πᾶρεβάλλον μὲ τὴν ἑλευσινότητᾴ τῆς δημοσιογραφίας καὶ μὲ τὴν ἑλλειψὴ μιᾶς ἀμερόληπτης κριτικῆς. Κοινὸ δὲν ὑπάρχει. Τὸ κοινὸ τὸ δημιουργεῖ ἡ ρεκλάμα τοῦ τύπου. Κι ὅσοι ξέρουν ποιοὶ ἄνθρωποι σήμερα στὴν Ἑλλάδα ἀντιπροσωπεύουν τὸν Τύπο, καθόλου δὲν παραξενεύονται γιὰ τὴν τέτοια κατάσταση.

«Τὰ νέα Παναθήναια τοῦ 1908». Ἔργον παιγμένο ἀπὸ τὴ Νέα Σκηνὴν τριάντα φορές ἴσα μὲ σήμερα τοῦτε τὸ καλοκαίρι. Συγγραφέας, τὸ ραμολιδικο πνίμα τοῦ Μπάμπη τοῦ Ἄννιου καὶ τὸ ξεζουμισμένο τοῦ κ. Τσοκόπουλου. Καὶ οἱ δύο δημοσιογράφοι. Ὅλα τὰ ἀστεῖα τῶν δρόμων καὶ τῶν ἐφημερίδων ἀνεβασμένα στὴ σκηνή, μὲ μιὰ πρωτόφαντη χοντροκοπιὰ. Νὰ γελάσῃ ὁ κοσμικὸς ὁ παιδαγωγημένος ἀπὸ τίς ἐφημερίδες καὶ νὰ πάρουν οἱ συγγραφεῖδες πο-

σοστά. Νά, ποιός εἶναι ὁ πόθος τους. Κ' ἔχουν ὅστε-
ρα τὸ θάρρος νὰ βγαίνουν καὶ νὰ γράφουν θεωρίες,
γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὰ κωμώματα τους. Ἄ θέ-
λουν ἐλεημοσύνη γιὰ τὸ ψωμί τῶν παιδιῶν τους ἄς
πᾶνε στὸ Μητροπολίτη. Τὸ Ἑλλ. θέατρο τί τους
φταίει νὰ τὸ ρεζίλευσε ;

Ὁ «Κινηματογράφος». Στὸ θέατρο τοῦ Συντάγ-
ματος. Ἐπιθεώρηση τοῦ κ. Πολύβιου Δημητρακό-
πουλου. Ὁ συγγραφέας δημοσιογράφος. Τὰ ἀστεία
τῶ δρόμων καὶ τῶν ἐφημερίδων ἀνεβασμένα στὴ
σκηνή. Τὸ «κινουὺν αἷτιο» τὰ ποσοστά. Ἐλλειψη ἀπὸ
πνέμα καὶ ἀπὸ ἀληθινὴ σάτυρα πέρα καὶ πέρα.

«Πρωθυπουργία». Στὸ θέατρο τοῦ Συντάγμα-
τος. Ἐπιθεώρηση μὲ τὸν τύπο κωμωδίας, τοῦ κ. Τι-
μου Μωραϊτίνη. Ὁ συγγραφέας δημοσιογράφος. Τὰ
ἀστεία τῶ δρόμων καὶ τῶν ἐφημερίδων ἀνεβασμένα
στὴ σκηνή μὲ ἀρκετὴ ἀτεχνία. Σάτυρα χυδαία καὶ
χοντροκομμένη τῆς γυναικείας χειραφέτησης. Τὸ φυ-
σικότερο πρᾶμα, ἡ ἐγκυμοσύνη τῆς γυναικείας, νὰ φαί-
νεται τόσο ἀστεία στὸν κ. συγγραφέα, ὥστε νὰ κά-
θεται νὰ εὐφρολογῇ (!) ἀπάνου σ' αὐτὸ καὶ νὰ φτιά-
νῃ θεατρικὴς σκηνές. Ἐγκυος γυναίκα στὸ βῆμα τῆς
Βουλῆς ! Καὶ ἔπειτα ; Τί εὐφύια, τί εὐφύια!

«Ἰωάννης Κωλέττης». Ἱστορικὴ ἐπιθεώρηση τοῦ
1835, τοῦ κ. Πολύβιου Δημητρακόπουλου στὸ θέα-
τρο τῆς «Κυβέλης». Ὁ συγγραφέας δημοσιογράφος.
Ἡ ἱστορία ἀνεβασμένη στὴ σκηνή, ἀφοῦ πρῶτα τὴ
γροθοκόπησε ὁ θεατρογράφος. Σκηνές ἀτονες, πού
ὅμως μποροῦσαν νὰ τραβήξουν τὸν ἄμοιρο τὸν κο-
σμάκη. Ὁ Κωλέττης χαρακτηρισμένος σὲ μιὰ ἀσπ-
μαντῆ γιὰ τὸν ἴδιον τὸν Κωλέττη ἱστορία. Ποιός ὁ
λόγος νὰ γραφτῆ αὐτὸ τὸ ἔργο ; Πρέπει ὅμως νὰ ἔ-
μολογήσουμε, πὼς εἶδεξε ὁ συγγραφέας πὼς ξέρεи τὴ
σκηνή κάπως κ καλύτερα ἀπὸ τοὺς συναδέλφους του
Ἄντωνιάδη καὶ Ἀμπελά. Τώρα ἄς ἐργαστῆ νὰ τοὺς
ξεπεράσῃ καὶ στὰ νομμερα.

Ὁ «Μορμαρωμένος Βασιλιάς». Ἱστορικὴ τρα-
γωδία στὸ θέατρο τοῦ Συντάγματος τοῦ κ. Σπύρου
Νικολόπουλου. Ὁ συγγραφέας δημοσιογράφος. Τὰ
μεγάλα λόγια, οἱ πατριωτικὲς παπαρδέλες, ὁ πολε-
μικὸς ψευτοεθνουσιασμός, ἡ κούφια ρητορεία, ἡ τα-
πεινὴ περηφάνεια, ὁ τέλειος Ταρταρινισμός, ἡ συγ-
κίνηση γιὰ τὸν ἀγέρα, καὶ τὰ δάκρυα γιὰ τὰ σύν-
νεφα, βρήκανε τὸ μᾶστορὸ τους. Ἀχνάρι Τέχνης κα-
νένα. Λογάκι οὐσιαστικὸ κανένα. Ἱστορικὴ ἀλήθεια
καμιά. Πέρα καὶ πέρα μιὰ ἀναγνωσματογραφικὴ
μούχλα καὶ μιὰ πολυλογία ἀπελπιτικὴ.

Ὁ «Μητσέλος» ἱπαρχιακὴ ἐπιθεώρηση τοῦ κ.
Στ. Γρανίτσα, στὸ θέατρο τῆς Νέας Σκηνῆς. Ὁ
συγγραφέας δημοσιογράφος. Ἡ εὐζωνικὴ κουβέντα ἀ-
νεβασμένη στὸ θέατρο μὲ τὰ γνωστὰ ἀστεία πού
κυκλοφοροῦν στὰ καφενεῖα. Ἡ παράσταση πού δίνει
ὁ Καραγκιόζης μὲ τὸν μπάμπη Γιώργο, πολὺ ἀνώ-
τερη καὶ κάπως λεπτότερη.

Ἡ «Χειραφετημένη» δρᾶμα σὲ τρεῖς πράξεις τοῦ
κ. Χρ. Παπαζαφειρόπουλου, στὸ θέατρο τῆς «Κυ-
βέλης». Τὸ ζήτημα τῆς χειραφέτησης παρμένο ἀπὸ
τὴ σοβαρὴ μεριά. Καινούργια ἰδέα καμιά, ἐξὸν ἀπὸ
τις γνωστὲς τῶν γυναικείων περιοδικῶν. Ἐπίθεση
ἀτυχη, πλεγμένη ὅμως κάπως τεχνικά. Τὸ ταλέν-
το τοῦ συγγραφέα πολὺ φτωχὸ, καὶ τὸ ἔργο του μιὰ
καλοσυγυρισμένη μετριότητα.

Ἡ «Ἠχώ τῆς λίμνης» δρᾶμα εἰς πράξιν
τοῦ κ. Κ. Λαδόπουλου, στὴ Νέα σκηνή. Μία πα-
ράδοση τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, — πού τόσο θαμάζει ὁ
συγγραφέας μὰ πού φρόντισε πολὺ λίγο νὰ τόνε ψυχο-
λογήσῃ — πού δὲν εἶναι παράδοση. Ἀπόλλωνες καὶ
ἀρχαῖες θεές μόνο ὁ κ. Λαδόπουλος ξέρει, ὁ ἑλλη-
νικὸς λαὸς δὲν ξέρει. Ὅτε παράδοση ὑπάρχει στὴν
κορφή τοῦ Πάρνηθα, οὔτε καὶ λίμνη. Ἐπάρχουν ὁ-
μως ἀνοησίες πού γίνονται δρᾶματα ἀπὸ τὸν κ.
Λαδόπουλο, καὶ χεροκροτιοῦνται ἀπὸ τοὺς ἀδειανούς
ψευτοαριστοκράτες μας.

«Τὸ τίμο σπίτι» τραγικὴ σάτυρα εἰς πράξιν, τοῦ
κ. Π. Χόρν, στὴ Νέα Σκηνή. Ὅτε σάτυρα, οὔτε
τραγικὴ. Ὁ συγγραφέας ἐπίασε ἕνα κομμάτι ζωῆς,
μὰ τοῦ ξέφυγε στὴν ἰχτέλιση. Τὸ ἔργο του λοιπόν :
1) Εἶναι κακογραμμένο, ἐξὸν ἀπὸ τὸ διάλογο τῆς
πρώτης σκηνῆς. 2) Ἐχει μιὰ κάποια φλυαρία κου-
ρστικὴ. 3) Τοῦ λείπουν οἱ ἀδρές γραμμές, πού θὰ
τὸ δείχνανε ὀλοζώντανον στὰ μάτια τοῦ θεατῆ, καὶ
4) Ἡ ὑπόθεσί του δίχως βαθύτερο καὶ οὐσιαστικώ-
τερο λόγο, ἐξὸν ἂν τὸ λόγο αὐτόνε δὲν κατάφερε νὰ
τονε δείξῃ ὁ συγγραφέας.

«Τὰ ἀπρόοπτα τῆς ἀπογραφῆς» κωμωδία τοῦ κ.
Β. Κολοκοτρώνη στὴ Νέα σκηνή. Πολὺ δημοσιογρα-
φικὸ πνέμα, χωρὶς ὁ συγγραφέας τῆς νὰ εἶναι δημο-
σιογράφος. Βιασμένα πρᾶγματα καὶ κοινὰ μικροα-
στεία γιὰ νὰ πλεχθῆ φάρασα. Λείπει τὸ ἀληθινὸ
πνέμα, λείπει ἡ τέχνη, λείπει ὁ διάλογος τῆς κω-
μωδίας. Ἐξουμισμένη πρᾶγματα πού μόνο ἄθρηπος
κατώτερου μυκλοῦ, μπορεῖ νὰ τὰ πάρῃ γιὰ ἱστορία.
Ὅμως ἡ ψευτοαριστοκρατία τὸ καταχεροκρότησε.

«Φωτεινὴ Σάντρα» δρᾶμα σὲ τρεῖς πράξεις τοῦ
κ. Γρ. Ξενοπούλου, στὸ θέατρο τῆς Κυβέλης. Τὸ
γνωστὸ ρομάντζο τοῦ «Κόκκινου Βράχου» δουλεμένο
ἀπὸ τὸν ἴδιον συγγραφέα γιὰ τὴ σκηνή. Ἡ μικρὴ Φω-
τεινὴ πού παίζει ξέγνοιαστα μὲ τὸ σαραντάρη ξά-
δερό τῆς Ἄγγελου — πού φιλοξενιέται στὴ βίλλα τοῦ
πατέρα τῆς στὴ Ζάκυθο, — ἀξερνα νοιώθει ὕστερα
ἀπὸ τὸ μισέμο του πὼς τὸν ἀγαπᾷ, κι ὅταν μαθαί-
νει τοὺς γάμους τοῦ στὴν Ἀθήνα μὲ μιὰ πλούσια,
γκρεμιζεται στὴν ὄρα τῆς ἀπελπισίας ἀπὸ τὸν κόκ-
κινον βράχο.

Τὸ ἔργο τοῦ κ. Ξενοπούλου κλεῖ κάποια ζωὴ
μέσα του μὲ ὅλη τὴν κοινοτοπία τῆς ὑπόθεσής του.
Τὸ πλέξιμό του ὅμως γιὰ τὴ σκηνή πολὺ ἄτεχνο
καὶ βιασμένο. Τὰ διάφορα πρόσωπα ἀψυχολόγητα,
ἐξὸν ἀπὸ τὴ Φωτεινὴ. Οἱ σκηνές μονότονες καὶ ἄ-
χαρες, καὶ πολὺ λίγες οἱ ἀληθινὰ δραματικὲς. Ὁ
διάλογος κάπου κάπου πασιζεῖ νὰ γίνῃ ζωνρὸς, μὰ
τόνε πνίγει ἡ μετριότητα. Κανένα πέταμα πρὸς τὰ
ψηλά, κανένα ἀνεβασμα πρὸς τὴ βαθεῖα καὶ λεπτὴ
συγκίνηση, κανένα πλησίασμα τῆς ἀληθινῆς Τέχνης.
Ὅλα μὲ τὸ διαθήτη τοῦ χαμηλοῦ, ἀκόμα καὶ ἡ
ζωντάνια τῆς γλώσσας.

Τὸ παίξιμο τῆς Κυβέλης ἀνεπιφύλαχτα μποροῦ-
με νὰ τὸ χαρακτηρίσουμε τεχνικώτατο καὶ ἐξαιρετο.
Χωρὶς τὴν Κυβέλη τὸ ἔργο αὐτὸ, ζήτημα ἂ θὰ μπο-
ροῦσε νὰ συγκινήσῃ ἔστω καὶ τις ρομαντικὲς κυρίες
καὶ τοὺς πονόψυχους νταντῆδες.

«Μαρία ἢ Πενταγιώτισσα». Δρᾶμα σὲ τρεῖς πρά-
ξεις τοῦ κ. Παύλου Νιρβάνα στὴ Νέα Σκηνή. Ἡ
ὑπόθεση: Ἡ Μαρία ξεπλανεῖ μὲ τὴν ὁμορφιά τῆς
τὸ Θανάση, ἕνα νιόπαντρο χωριάτη, πού γιὰ τὴν ἀ-
γάπη τῆς καλεῖ τὸ σπίτι του καὶ γυρίζει στὰ βουνά.
Αὐτὴ ὅμως ἀγαπάει τὸν Ποθητὸ, ἕναν ἄλλο λεβέν-
τη, πού σκοτώνει τὸ Θανάση ἀπὸ ζούλια. Μῆσα στὸ

φτωχικὸ τῆς Μαρίας μιὰ νύχτα πού ἔρχεται ὁ Πο-
θητὸς νὰ τὴν ἀνταμώσει, μπαίνουν μὲ ὀρμὴ οἱ χω-
ριάτες καὶ σκοτώνουν τὸν Ποθητὸ τὸ φονιά τοῦ Θα-
νάση. Τότε μπροστὰ τους ἡ Μαρία παίρνει μιὰ σκό-
νη, τὴ σκουριά ἐνὸς παλιοῦ καθρέφτη καὶ φαρμακώ-
νεται.

Ἡ ὑπόθεση δίνει τὸν τόνο τῆς κοινοτοπίας. Ἐ-
στερα τὸ ἄτεχνο, τὸ ἀφύσικο, τὸ ἀδικιολόγητο, τὸ
μελοδραματικὸ, τὸ ψεύτικο — ἡ μεγάλη ἀγάπη τοῦ
κ. Νιρβάνα — ὁ ἄνοστα καὶ κηκὰ βαλμένος λυρι-
σμός πού σὲ πολλοὺς θεατῆς ἀντὶ συγκίνηση ἔφερνε
τὰ γέλοια, τὸ ἀχαρχτῆριστο καὶ ἀψυχολόγητο τῶν
προσώπων ἀκόμα καὶ τῆς ἴδιας Μαρίας, τὸ ἀντιθεα-
τρικὸ πλέξιμο τοῦ μύθου, καὶ τὸ κωμικὸ τέλος του
μὲ τὴν προσφώνηση τῆς φαρμακωμένης Μαρίας, — ἔρ-
χονται νὰ δώσουν τὸ συμπέρασμα πὼς καὶ τὸ και-
νούργιο τοῦτο δρᾶμα τοῦ κ. Νιρβάνα εἶναι ἔργο παι-
δικὸ, ἀνάξιο κάθε προσοχῆς.

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

Ο ΤΙ ΒΛΕΠΕ

Μᾶς εἶπανε πὼς ὁ κ. Πολ. Δημητρακόπουλος τὸ θάνα-
το τοῦ «Νουμά» τὸν πέρασε καὶ στὸν «Κινηματογράφον»
του. Τίτια ρεκλάμα, καὶ χάρισμα μέγιστα, δὲν τὴν καρ-
τερούσαμε ἀπὸ λόγου του καὶ γι' αὐτὸ δὲ βρισκομε λόγια
νὰ τὸν εὐχαριστήσουμε

— Οἱ τρεῖς «μπαλάντες» τοῦ μουσικοσυνθέτη Μανώλη
Καλομοίρη, πού καταχεροκροτηθήκανε στὸ Ὄδειο, που-
λιούνται στὰ γραφεῖα τοῦ «Νουμά» μιὰ δραχμὴ ἢ καθεμιὰ
κ' ἕνα φρ. χρυσὸ γὰ τὸ Ἐξωτερικὸ, χωρὶς παραπανιστὸ ἔ-
ξοδο γιὰ ταχυδρομικὰ.

— Μόλις δόθηκε τὸ Σύνταγμα στὴν Τουρκία, ὁ φίλος
Μανώλης Καλομοίρη, πού βρισκότανε στὴ Σμύρνη κίνη τὴν
ἐποχὴ ἔγραψε ἕνα χαιρετισμὸ πρὸς τοὺς Ρωμιούς τῆς Τουρ-
κίας, πού δημοσιεύθηκε στὸ φύλλο τῆς 10 τοῦ Ἀλωνάρη
τῆς Σμυρνιώτικης «Ἡμερησίας».

— Ἀνίμεσα σὲ ἄλλα πού συμβουλέθε: τὸ Ρομιὸ πὼς
νὰ δουλέψῃ λέε: καὶ τοῦτα.

— «Γιὰ νὰ τὰ καταρθώσεις ὅμως αὐτὰ πρέπει ν' ἀχ-
πᾷς καὶ τὴ γλώσσα πού μιλάς, πού βγήκε ἀπὸ τὰ σπλά-
χνα σου καὶ πού τὴν καταλαβαίνεις, ἔχει τὴν ἄλλη τὴν ψεύ-
τικὴ τὴν προγονόπληχτη, πού οἱ στέφρο: δασκάλου καὶ οἱ ἐ-
πιτήδειοι δικηγόροι σὺ ξεφουρνίζουν πᾶσαν ὄρα ρουσιό-
νοντας τὸ κεφάλι σου μὲ μεγάλα καὶ ἄδεια λόγια πού θίνε
νὰ στὰ περάσουν: γιὰ σοφίες, ἐκεῖ πού ἂ στὰ λέγανε στὴν
ἀγνή σου τὴν καθάρια τὴ γλώσσα θὰ καταλάβαινες τις
κουταμάρες πού σοῦ κολοῦνε καὶ θὰ τοῦ: ἔπιανες μὲ τις λε-
μονόκοπες».

— Καινούργιο: Σαμφάκος ξεφύτρωτε τώρα τελευταία, ὁ
ἄῤθανάσιος Λουκιανὸς Σαραντακκλησιώτης φιλόλογος —
παιδαγωγὸς καὶ μαθήτης ἀξίε τοῦ Μιστριώτη.

— Βγάνει καὶ μιὰ μικρὴ φημερίδα τὸ «Λιογένη» πού
σκοπὸς του εἶναι ἐνὶ διδάξῃ τὸν βουλιόμενον τὴν ἀρχαίαν
ἐλληνικὴν γλῶσσαν ἐπὶ τῆ βάσει ἡμετέρου νέου παιδαγω-
γικοῦ συστήματος».

— Τὴ συσταίνουμε στοὺς φίλους γιὰ ἀπαραίτητο ὀρο-
σιατικὸ, καθὼς συσταίνουμε καὶ τοῦ: λόγου: του πού βγί-
νει στὸ Ζάππειο μπροστὰ στὸν κόσμον περὶ τοῦ ἀκάλλου τῆς
ἐλληνίδος φωνῆς».

— Ὁ νέος προφήτης εἶναι φοιτητῆς τῆς φιλολογίας καὶ
ὑποψήφιος γιὰ τὸ Δαφνί.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Πορ. Δὲν ἔχεις δίκιο. Ἄ γράφει ὁ Βουτιερίδης στὸ
«Σκρίπ» καθαρεύουσα, δὲν πᾶει νὰ πει αὐτὸ πὼς ἔπαψε
νᾶναι καὶ δημοτικιστῆς. Ἐχωριστὸ τὸ ἕνα ἀπὸ τᾶλλο. Στὸ
«Σκρίπ» δημοσιογραφεῖ, δηλ. κάνει κάποια δουλιὰ, καὶ εἶ-
ναι ὑποχρεωμένος τὴ δουλιὰ αὐτὴ νὰ τὴν κάνει στὴ γλώσ-
σα πού γράφονται οἱ φημερίδες, γιὰτὶ ἀλλιῶτικα δὲ θὰ μπο-
ροῦσε νὰ δημοσιογραφεῖ, ὅπως δὲ θὰ μπορούσε καὶ νὰ δ-
κηγορεῖ ἂ λ. χ. εἶτανε δικηγόρος καὶ ἤθελε νὰ γράφει τις
ἐγγωγές του καὶ τᾶλλα του δικηγορικὰ χαρτιά στὴ δημοτι-
κῆ. Ὁ Βουτιερίδης: εἶναι καὶ μένει δημοτικιστῆς καὶ ἀπὸ
τοὺς λιγοστούς μέγιστα πού ἀγαποῦνε σι' ἀληθινὰ τὴ δη-
μοτικὴ καὶ δουλεύουσε σκυλήσια γιὰ δαῦτηνε. Ὅποτε ἀδι-
κοσὸ φόθος σου πὼς: τονε χάσαμε.